

Ελπίς μου 834

Κ. Παζαριώ

Μ' αρέσει το παλαιό.

Γ. Βενιζ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

(ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ)

RECEIVED BY THE UNITED STATES

Πολλά καὶ ἀξιοζήλευτα στολίδια θὰ παρουσιάσῃ ὁ Νεοέλληνας εἰς τὸν ἱστορικὸν τῆς αὔριον.

Ἐχει τὸ Πανεπιστήμιόν του· τὴν Ἀκαδημίαν του· τὰς Βιβλιοθήκας του· τὸ Πολυτεχνεῖον, τὴν Βουλὴν του, καὶ τόσα καὶ τόσα ἀκόμη σπουδαῖα πράγματα.

Κοντὰ εἰς αὐτά, ἔχει καὶ τὸ Ὡδεῖόν του.

Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν του λοιπὸν ἀνατροφὴν, δὲν λείπει πλέον τίποτε.

Ἄν λάβῃ μάλιστα ὑπ' ὄψιν κανεὶς ὅτι τὸ Ὡδεῖον αὐτὸ ἀριθμεῖ σκράντα σχεδὸν ἑτῶν ζωὴν, καὶ ὅτι ἐπειδὴ μόνον του δὲν θὰ ἐπαρκοῦσε, ὥπως καὶ κάθε ἄλλο Ὡδεῖον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ του, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀσφαλεῖ καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐξάπλωσιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθημάτος παρὰ τῷ λαῷ, ἰδρῦθησαν κατὰ κκίρους Ἑταιρίαι καὶ Ὅμιλοι μουσικοί, μὲ σκοπὸν ἐκλαίευσεν, τρόπον τινά, τῆς σχολικῆς καὶ ἐπισήμου τοῦ Ὡδείου ἐργασίας, θὰ συμπεράνῃ, καὶ πολὺ λογικὰ, ὅτι τὸ μουσικὸν αἰσθημα καὶ ἡ ἀντίληψις τῶν ὀρισμένων διὰ τῆς μουσικῆς ἐκδηλώσεως τῆς ζωῆς, κα-

τέχουν μίαν αρκετὰ καλὴν πλέον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Νεοέλληνος θέσιν.

Πράγματι δέ, Ὡδεῖον ἀφ' ἐνός, Ὅμιλοι καὶ μουσικαὶ Ἑταιρίαι ἀφ' ἑτέρου, εἶναι ὅ,τι κάθε τόπος θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἔχῃ, μὴ μόνον κτισθῇ τὴν ἀνάγκην τῆς Τέχνης.

Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν, φαίνεται βεβαίως νὰ τὴν ἡσθάνθη καὶ ὁ τόπος μας.

Εἰς τὴν ἐξέλιξιν ὅμως τῆς ἐν γένει ἐργασίας, τόσον τοῦ Ὡδείου, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων μουσικῶν σωματείων, ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς των μέχρι σήμερον, παρουσιάσθησαν μερικὰ φαινόμενα, χρήζοντα ἐπιστημένης μελέτης.

Λέγω δὲ τοῦτο, διότι τὰ φαινόμενα αὐτά, δὲν μαρτυροῦν μίαν ὁμαλὴν καὶ φυσικὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐξετασθοῦν ταῦτα, ὅπως καθορισθῇ ἐπακριβῶς καὶ τὸ περιβάλλον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ιδρύθησαν τὰ σωματεῖα αὐτά, καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ συνάμα ὑπόστασις αὐτῶν τούτων τῶν σωματείων.

Καὶ ἔρχομαι εἰς τὸ παλαιόν, τὸ πρὸ τῆς ἀναδιοργάνωσεως, Ὡδεῖον.

Ἡ ἰδρυσίς του πράγματι ἦτο πολὺ παρήγορον σημεῖον διὰ τὴν πρόοδον τῆς χώρας μας. Πολὺ περισσότερον ἀκόμη, ἀφοῦ οἱ συλλαβόντες καὶ πραγματοποιήσαντες μίαν τοιαύτην ιδέαν, ἐκτὸς ποῦ εἶχον νὰ παλαίσουν ἐναντίον μουσικῶν καὶ κοινωνικῶν προλήψεων, ἐσπεροῦντο συνάμα καὶ τῶν ὑλικῶν μέσων—τῶν ἀναγκαίων χρημάτων διὰ τοιαύτην καλλιτεχνικὴν ἐπιχείρησιν.

Μ' ὅλα ταῦτα τὸ Ὡδεῖον ιδρύθη.

Ὁ καθένας συνεισέφερε τὸ κατὰ δύναμιν· εἰς πολλὰ δὲ σημεῖα τοῦ ἔργου των ἐκείνου, ἡ θέλῃσις, ἡ ἐπι-

μονή καὶ ἡ ἐργατικότης, ἔθεσαν εἰς δευτέραν μοῖραν τὰ ἀναγκαιοῦντα ὕλικά μεσα.

Ἡ κοινωνία δὲν ἤργησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἱδρυμα ἐκεῖνο ἐκθύμως. Ἀριθμὸς μεγάλως σχετικῶς μαθητῶν παρηκολούθει μὲ ἀγάπην τὸ Ὡδεῖον, τὸ ὁποῖον ἤλθε νὰ πληρώσῃ μίαν ἀνάγκην πλέον τοῦ τύπου.

Ἐνα ὑπὸ τόσον αἰσίους οἰωνοὺς ἰδρυθὲν Ὡδεῖον, ἤθελε καὶ τὸν ἀντάξιον διευθυντήν του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εὐρέθη. Ἦτον ὁ Α. Κατακουζηνός.

Τελείας καὶ σοβαρᾶς μουσικῆς μορφώσεως καλλιτέχνης· Ἕλληνα δὲ τὴν ψυχὴν, αἰσθανόμενος βαθύτατα τὴν μουσικὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ καὶ μουσικὴν ἀποστολὴν τῆς φυλῆς του, ἀπετάθη πρὸς τὴν ἀγνὴν ἀκόμη μουσικῶς Ἑλληνικὴν ψυχὴν μὲ σύστημα διδασκαλίας ἀνάλογον πρὸς τὸν χαρακτῆρα ἀνάλογον πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀντίληψιν· ἀνάλογον πρὸς τὸ μουσικὸν περιβάλλον· καὶ ἀκόμη, ἀνάλογον πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας κλίσεις καὶ ἀπαιτήσεις τῆς φυλῆς μας.

Ἐγνώριζε κάλιστα βεβαίως τοὺς ὀργανισμοὺς τῶν ξένων Conservatoires· παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ πλησίον ἐπὶ ἔτη, τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας καθέ μαθημάτος, καὶ τοῦ ἦτο εὐκόλον, τηρουμένων ἐννοεῖται τῶν ἀνταγογιῶν, νὰ ἐφαρμόσῃ ἓνα οἰονδήποτε πρόγραμμα Εὐρωπαϊκοῦ Ὡδείου.

Ἐγνώριζεν ὅμως καλλίτερον ἀκόμη τοὺς ἰδιαιτέρους ἄρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ λειτουργήσῃ ἓνα Ὡδεῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ὅροι αὐτοί, οἱ ἀπαράιτητα, ἐδημιουργοῦσαν τὴν ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ὁ Α. Κατακουζηνός, τῆς διδασκαλίας τῆς θεωρίας καὶ Ἀρμονίας διὰ μεθόδου συντόμου, ἀπλῆς καὶ σαφοῦς.

Ἀπετείνετο πρὸς κοινωνίαν μουσικῶς παρθένον ἀ-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΤΣΕ

κόμη, ποῦ μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν προσανατολίσῃ ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς Τέχνης ἀργότερον.

Ἡ μέθοδος αὕτη—σοφὴ καὶ διὰ τὰς πλείον προηγμέναις μουσικῶς κοινωνίαις, νομίζω—πολὺ σύντομα, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶχε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀποτελέσματος.

Ἐκ παρκαλλήλου πρὸς τὴν θεωρητικὴν μόρφωσιν, ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ αἰσθητικὴ γενικῶς διάπλαισις τῶν μαθητῶν.

Ἡ χορωδία τοῦ Ὁδείου, ἀποτελουμένη τὸ πλεῖστον ἀπὸ μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, οὓς μὲ τόσῃν ἀγάπῃν ὁ ἴδιος ὁ Κατακουζηνὸς εἶχε μαζεύσῃ, ἐξετέλει ἔργα ἀπλᾶ καὶ εὐληπτα—ἕνα coro ἀπὸ τὴν Lucia· ἕνα ἀπὸ τὴν Νόρμαν, τὸν Crispino, ἔργα ἱκανὰ νὰ ἐμπνεύσουν τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ προετοιμάσουν τὸν δρόμον πρὸς μίαν εὐρείαν τῆς Τέχνης ἀντίληψιν.

Τὸ αὐτὸ δὲ ἔκαμνεν ἡ μικρὰ ὀρχήστρα, καὶ ἡ μικρὰ μπάντα τοῦ Ὁδείου· καὶ ἐδημιουργήθη οὕτω μία ἀτμοσφαῖρα εἰλικρινῆς καὶ ἀγνῆς, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέπνεον, ἐξοῦσαν, καὶ ἀπελάμβανον μὲ ἀληθῆ ἀγάπην καὶ αἴσθημα οἱ μαθηταί, τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν ποῦ τοὺς ὠδηγοῦσε σιγὰ-σιγὰ ἀλλ' ἀσφαλῶς πρὸς τὸ μυστήριον τοῦ Βετχόβεν.

Δὲν θέλω νὰ εἴπω μὲ τοῦτο, ὅτι μόνον καὶ ἀποκλειστικὰ μέσα μουσικῆς μορφώσεως ἦσαν, καὶ πρέπει νὰ εἶνε εἰς τὸν τύπον μας, ὅσα ἀνωτέρω ἀνέφερα.

Τὸ σοφὸν πρόγραμμα τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ, εἶχεν ὡς βάσιν μορφωτικοῦ συστήματος τὸν κλασικισμὸν.

Μὲ αὐτὴν τὴν βάσιν θὰ διδάζῃ ἕνας τὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὸν πλεόν πρωτογενῆ μουσικῶς λαὸν τοῦ κόμου ἀκόμη.

Νομίζω ὅμως, ὅτι ἂν ἡ βᾶσις πρέπει πάντοτε νὰ εἶνε ὁ κλασικισμός, τὰ διάφορα ἄλλα στοιχεῖα—τοῦ ἀποτελοῦν μετὰ τοῦ κλασικισμοῦ ἓνα σύνολον μορφωτικοῦ συστήματος—πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶνε ἀνάλογα πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν ὑπόστασιν τοῦ περιβάλλοντος.

Τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ, δὲν διέφυγε τὸ γεγονός τοῦτο, ἐνῶ ἐσχημάτισε προηγουμένως τὴν πεποίθησιν ὅτι, ἂν εἰς μαθητὴν ξένου Ὠδείου, μία χορωδία τοῦ Κρισπίνου, ἓνα solo ἀπὸ τὴν Λουκίαν, ἓνα preludio ἀπὸ τὸν Nabucco, δὲν προσθέτουν ἴσως πολὺ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς παραδόσεως ἐκδηλωμένην ἤδη μουσικὴν προδιάθεσίν του, εἰς τὸν μαθητὴν ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠδείου, τὸν μὴ κληρονομήσαντα οὐδεμίαν μουσικὴν ἀνατροφὴν, εἶνε πρωτίστως ἀναγκαῖα.

Ἀπαραιτήτως λοιπὸν διὰ τὴν μουσικὴν μας ἀνατροφὴν, τὸ μορφωτικὸν σύστημα δὲν εἶνε Γερμανικόν· δὲν εἶνε Γαλλικόν· δὲν εἶνε Ἰταλικόν. Εἶνε Ἑλληνικόν, μὲ βάσιν μόνον ἐκείνην τῶν ξένων μεθόδων· τὸν κλασικισμόν.

Αὐτὸ ἦτο καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ καρποὶ μιᾶς τοιαύτης σοφῆς ἐργασίας, δὲν ἐβράδυναν ν' ἀναφανοῦν.

Ἀπὸ τὸ παλαιὸν Ὠδεῖον ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Σμαράρας· ὁ Γκύζας· ὁ Δοῦκας· ὁ Ἀνεμογιάννης· ὁ Ἀποστόλου· ὁ Νικολάου· ὁ Ρόδιος.

Ὁ ὀλιγώτερον γνωστὸς ἴσως ἐξ αὐτῶν εἶνε ὁ Ρόδιος.

Οὐδεὶς ὅμως, ὁ ὁπωσδήποτε καταγινόμενος εἰς τὴν μουσικὴν σήμερον, δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τῶν μελωδιῶν του, καθὼς καὶ νὰ τοῦ ἀρνηθῇ ἄρκετὰ καλὴν τεχνικὴν μόρφωσιν ἀκόμη.

Ἡ ἐμφάνισις τούτων ἰσχυρῶν ἰδιοφυῶν εἰς τὴν μουσικὴν, εἰς μικρὸν μάλιστα σχετικῶς χρονικὸν διάστημα, ὀφείλεται νομίζω ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὀρθὴν πορείαν τὴν ὁποίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐχάραξε τὸ Ὡδεῖον.

Διότι πράγματι, ὁ φωτεινὸς μουσικὸς νοῦς, ἐνῶ διὰ τῆς ἀναλόγου διδασκαλίας, κάμνει ν' ἀναφανοῦν καὶ ἐπιπλεύσουν τὰ μετριώτερα ἀκόμη τάλαντα, διακρίνει ἔπειτα ἐνὸς ἐκάστου καὶ τὰς λεπτοτέρας ἀποχρώσεις, ἐπιμελούμενος καὶ καλλιεργῶν καθ' ἓνα ἰδιαιτέρως.

Αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐπὶ Α. Κατακουζηνοῦ, καὶ οὕτω ἐξηγεῖται, ἐπαναλαμβάνω, πῶς ἀνεφάνησαν τούτοις νέοι μὲ ἀληθινὸν τάλαντον, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἴδου λοιπόν, ἓνα πρόπλασμα ἴσως ἀκόμη, Ἑλληνικοῦ μουσικοῦ ἰδρύματος, ἐγκλεῖον ὅμως ὅλα τ' ἀπαιτούμενα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ, θὰ ἐδίδον ἀσφαλῶς τὸν τελειωτικὸν τύπον Ἑλληνικοῦ Ὡδείου.

Ἐπ' ἀνάγκης ὅμως, διὰ τὴν πρόοδον οἰουμένην ποταμολογία εἶνε, φυσικά, καὶ ἡ οἰκονομικὴ του εὐεξία.

Τὸ Ὡδεῖον ὅμως ἦτο, καὶ παρέμενε πτωχόν.

Οἰκαθηγηταὶ του ἡμεῖζοντο ἐλάχιστα ἀκόμη ὀλιγώτερον ὁ διευθυντής του¹. Ὅταν δὲ παρίστατο ἡ ἀνάγκη ἀγορᾶς ὀργάνων ἢ βιβλίων ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐντελεστέραν διδασκαλίαν, καθίστατο τοῦτο σχεδὸν ἀδύνατον.

Ὁ ζῆλος, ἡ ἐργατικότης, ἡ αὐταπάρνησις διευθυντοῦ καὶ καθηγητῶν, ἐμπνεομένων ἀπὸ βαθείαν συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς των, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξουδε-

¹ Ὁ μισθὸς τῶν καθηγητῶν ἔφθανε μέχρι 200 δραχμῶν. Τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ ἦτο 100 δραχ. τὰς ὁποίας ἐμοίραζεν εἰς τοὺς πτωχοὺς μαθητάς, ὅπως τοὺς εὐκολύνῃ τὴν ἀγορὰν μουσικῶν βιβλίων καὶ τετραδίων.

τερῶσούν τὰς ἐπιτακτικὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ ἰδρύματος, καὶ οὕτω τὸ Ὡδεῖον εὐρέθη πρὸ ἀνυπερβλήτων πλέον ἐμποδίων, κινδυνεῦον νὰ ἰδῇ διακοπτόμενον τὸ ἔργον του.

Ἡ μοῖρα ὅμως, τοῦ παρακολουθεῖ ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας—εἰς τὴν Τέχνην, τὴν Ἐπιστήμην, τὴν Πολιτικὴν—δὲν ἄφησε καὶ τὸ Ὡδεῖον ἀπροσά-
τευτον.

Μεγαλεπήβολος ἐθνικὸς εὐεργέτης, προσεφέρθη νὰ τὸ προικοδοτήσῃ.

Τὸ Ὡδεῖον ἀπεδέχθη εὐγνωμόνως τὴν δωρεάν.

Ἡ δωρεὰ ὅμως ἐδίδετο ὑπὸ τὸν ἀπαράβατον ὅρον :
Νὰ ἀντικατασταθῇ ὁ διευθύνων τὸ Ὡδεῖον Α. Κατακουζηνός, διὰ τοῦ κ. Γ. Νάζου.

Τὸ Συμβούλιον εὐρέθη εἰς δυσκολωτάτην θέσιν, καλούμενον ν' ἀποφασίσῃ τὴν παραδοχὴν ἢ μὴ τῆς δωρεᾶς. Ἐξετίθετο πρᾶγματι, τόσον ἀπέναντι τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ—τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον μὲ τόσῃν πλέον ἐπιβολὴν παρουσιάζετο—ὅσον καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ-
του τοῦ ἰδρύματος, ἀγνοοῦν ποία ἐκ τῶν ἀποφάσεών του ἤθελεν ἀποθεῖ πλέον λυσιτελὴς διὰ τὸ Ὡδεῖον.

Ἀπὸ τὴν δύσκολον ὅμως αὐτὴν θέσιν δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐξέλθῃ. Ἀφοῦ εὐρέως καὶ διαφοροτρόπως συνεζήτηθῃ ἐν συμβουλίῳ ὁ ὅρος ἐκεῖνος τῆς δωρεᾶς, εἰς τῶν συμβούλων, δίδων πέρας εἰς τὴν συζήτησιν, εἶπε τὰ ἐξῆς, περίπου :

«Προτείνω κύριοι νὰ δεχθῶμεν τὴν δωρεάν, ὅφ' ὃν ὅρον δίδεται αὕτη. Καὶ δικαιολογῶ τὴν πρότασίν μου. Τὸ Ὡδεῖον ἄνευ τῆς δωρεᾶς, ἀδύνατον ἐπὶ πολὺ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐργαζόμενον. Ἄν τῶρα, δεχόμενοι τὴν προσφοράν, ὀφείλομεν νὰ ἀναθέσωμεν τὴν διεύθυνσιν τοῦ μουσικοῦ τούτου ἰδρύματος εἰς τὸν κ. Νάζον, τοῦτο,

νομίζω, δὲν ζημιώνει καλλιτεχνικῶς τὸ Ὡδεῖον· διότι καὶ ἂν καὶ κατὰ τι ὑπολειφθῇ ὁ νέος διευθυντῆς τοῦ προκατόχου του εἰς τὰ τῆς διευθύνσεως, ὁ εὐγενῆς πατριώτης, ὁ χάριν αὐτῆς τῆς προσόδου τοῦ Ὡδείου δίδων τὴν δωρεάν, καὶ πρωτίστως διὰ τὸ Ὡδεῖον ἐνδιαφερόμενος, θέλει βεβίως θεωρήσῃ τὸν ἕρον ἐκεῖνον ὡς μὴ ὑπάρχοντα, ἀφίνων οὕτω πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς τὸ Συμβούλιον».

Ἡ πρότασις ἔγινεν ἀποδεκτὴ κατ' ἀρχήν. Ἡ συνάθεσις τῆς εὐθύνης διὰ μίαν τοιαύτην μεταβολήν, τὰς συνεπείας τῆς ὁποίας ἦτο ἀδύνατον νὰ προῖδῃ κανεῖς, ἠνάγκασε τὸ Συμβούλιον νὰ μὴν ἀρκεσθῇ μόνον εἰς τὰς ἐνθέρους συστάσεις τοῦ δωρητοῦ περὶ τοῦ προτεινομένου διευθυντοῦ, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ σταλῇ ἐπίσημον ἔγγραφον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὡδείου εἰς ὃ ἐσπούδαζεν ὁ κ. Γ. Νάζος, ζητοῦν πληροφορίας περὶ τῶν σπουδῶν καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς του γενικῶς μορφώσεως, ὅπως οὕτω εὔρεθῇ ἐν πλήρει τάξει καὶ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν τοῦ ὑπὸ τὸν Α. Καττακουζηνὸν Ὡδείου.

Διὰ τὴν ὀριστικὴν λοιπὸν ἀποδοχὴν ἢ μὴ τῆς δωρεᾶς, ἐπεφυλάχθη ν' ἀπαντήσῃ τὸ Συμβούλιον, μετὰ τὴν εἰς τὸ ἀποσταλὲν ἔγγραφον ἀπάντησιν.

Ὁ Α. Καττακουζηνὸς ἀτάραχος καὶ γαλήνιος παρηκολούθει τὰ γενόμενα.

Χάριν τῆς προσόδου τοῦ Ὡδείου διὰ τὸ ὅσοιον τόσα ὄνειρα καὶ τόσας ἐλπίδας ἔτρεφεν εἰς τὴν ἀγνὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ψυχὴν του, ἐθυσίαζε κάθε ἐγωϊστικὴν σκέψιν· κάθε φιλοτιμίαν ἀκόμη. Καὶ ἂν ἐφάνη δυσφορῶν κατὰ τι, δὲν ἦτο παρὰ κάποιον ἀόριστος ἀνησυχία διὰ τὸ μέλλον μόνον τοῦ Ὡδείου.

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἔγγραφον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ· καὶ ὅταν τὸ Συμβούλιον συνήλθεν ὅπως λάβῃ γινῶσιν αὐτῆς, ἐψήφισεν ὡς ἀπαράδεκτον τὸν ὅρον τῆς δωρεᾶς!

Πῶς αὐτό;

Λέγουν ὅτι ἡ ἀπάντησις ἔδιδε τὰς ἐξῆς ἐπάνω κάτω πληροφορίας: Ὁ κ. Γ. Νάζος εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιόλογος νέος κ.τ.λ. στερεῖται ὅμως μουσικῆς ἰδιοφυΐας, καὶ συνεπῶς ἡ μουσική του μὲρῶς εἶνε πολὺ περιορισμένη.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸ Συμβούλιον ἐθεώρησε περιττὴν πᾶσαν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἐκφράσαν τὴν λύπην του, ὡς μὴ δυνάμενον ν' ἀποδεχθῇ τὴν δωρεάν.

Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ δωρητοῦ ἦτον ὅχι νὰ συντελέσῃ, ὀρμώμενος ἐκ καλλιτεχνικοῦ κισθήματος, εἰς τὴν πρόοδον τοῦ μουσικοῦ ἰδρύματος διὰ τῆς δωρεᾶς του, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ διορίσῃ διευθυντὴν τοῦ Ὁδείου τὸν κ. Γ. Νάζον.

Ἀνήκων δέ, φυσικά, εἰς κύκλον πλουτοκρατικόν, ἐκαλλιέργησε τὴν ἰδέαν αὐτὴν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, τόσον μεθοδικῶς, ὥστε εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ Συμβουλίου ν' ἀποδεχθῇ τὸν διορισμὸν τοῦ κ. Γ. Νάζου, ὁ δωρητὴς ἐπέμενε, ὑποβουθούμενος ἀπὸ πλεῖστα μέλη αὐτοῦ τούτου τοῦ Ὁδείου!

Πῶς τώρα μέλη τοῦ Ὁδείου, παρκαλουθοῦντα ἐξ ἀρχῆς τὰς ἐργασίας του, ἀναγνωρίζοντα τὴν καταφανῆ πρόοδόν του, καὶ ἐκτιμῶντα ἀπείρως τὸν Α. Κατακουζηνόν, τόσον εὐκόλως ἐδέχθησαν τὴν προτεινομένην μεταβολήν, εἶνε ἕνα ἀπὸ τὰ φαινόμενα, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζω τὸ συμπέρασμα τοῦ σημειώματος τούτου.

Τὸ Συμβούλιον λοιπὸν εὐρέθη ἐν ἀντιγνομίᾳ μὲ τὸ

᾽Ωδεῖον, καὶ ἄμα τῷ διορισμῷ τοῦ κ. Γ. Νάζου, ἀντεκατεστάθη ὁλόκληρον ὑπὸ νέων μελῶν.

Οὕτω ἔληξεν ἡ ἱστορία τοῦ παλαιοῦ ᾽Ωδείου.

Τὸ νέον ᾽Ωδεῖον ἔλαβεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅπως διαφορετικὴν ἀπὸ τὸ παλαιόν, κατεύθυνσιν.

Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ μουσικοῦ ἐκείνου ἰδρύματος, καὶ ἡ ἐφαρμογὴ προγράμματος διδασκτικοῦ ἐπὶ ὅλως νέων βάσεων, ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος ὑπὸ τοῦ νέου διευθυντοῦ, διὰ τὴν ἀσφαλεῖς τοῦ ᾽Ωδείου πρόοδον.

Ἀπὸ τὸ παλαιὸν ᾽Ωδεῖον δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ τίποτε.

Πρότυπον λοιπὸν διοικητικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ὁργανισμοῦ, ἐλήφθη ὁ κανονισμὸς καὶ τὰ προγράμματα τῆς διδασκτέας ὕλης Γερμανικοῦ ᾽Ωδείου.

Τὸ ἔλμα ἦτο μέγα. Ἀνάλογος προπαρασκευαστικὴ ἐργασία δὲν προηγήθη, ὥς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου· τὸ ἔδαφος δὲν εἶχε συνεπῶς καλλιεργηθῇ καταλλήλως πρὸς τοῦτο. Ἡ κοινωνία ὅμως, πρὸ τῆς τόσον ἀποτόμου ἐξελίξεως τοῦ παλαιοῦ ᾽Ωδείου, ἐθαμβώθη.

Ἐνα ᾽Ωδεῖον κατὰ πρότυπον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Conservatoires, ἐθεωρήθη ἕνα πολὺ σπουδαῖον πρᾶγμα διὰ τὸν τόπον μας· πολὺ παρήγορον καὶ ἐνθαρρυντικὸν μάλιστα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην· καὶ ὥς ἦτο ἐπόμενον, περιέβαλε μὲ τὴν πλέον ἐνθερμον ἀγάπην καὶ ὑποστήριξιν τὸ νέον Ἰδρυμα.

Ἀφθονον λοιπὸν χρήμα, καὶ ἀμέριστος τῆς κοινωνίας ὑποστήριξις, ἔδωκαν τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν τοῦ κ. Γ. Νάζου ἔργον.

Τὰ ἔτη παρήρχοντο· τὰ ἐπιδόματα ἠῤῥξανον· αἱ δωρεαὶ διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην· τὸ ᾽Ωδεῖον εἰργάζετο, καὶ ἡ κοινωνία ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐνθερμότεραν τοῦ παρῆγε τὴν ὑποστήριξιν τῆς.

Ἐκτοτε περῆλθον εἴκοσιν ἔτη. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἐφοίτησαν χιλιάδες μαθητῶν· ἀπενεμήθησαν ἑκατοντάδες διπλωμάτων καὶ βραβείων ἐπὶ ἱκανότητι καὶ ἰδιοφυίᾳ· ἐδόθησαν πλεῖσται συναυλῖαι πρὸς ἐπίδειξιν τῆς προσόδου τῶν μαθητῶν· ἐξετελέσθησαν πάμπολλα ἔργα ὀρχηστρικά.

Σήμερον λοιπὸν μοῦ παρέχεται πλούσιον τὸ ἔδαφος πρὸς ἐπισκόπησιν καὶ μελέτην τῆς ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν συντελεσθείσης ἐργασίας.

Ἀποστολὴ ἐνὸς Ὡδεῖου εἶνε, πρῶτον : Μόρφωσις καλλιτεχνῶν, καὶ δεύτερον : Ἐξάπλωσις τοῦ μουσικοῦ αἰσθημάτος τὸ ὅποτον θὰ δημιουργήσῃ περιβάλλον ἀνάλογον.

Τὸ ἀναδιωργανθὲν Ὡδεῖον, εἶχε καὶ τὸν ἀναγκαιούντα χρόνον, ἐργασθὲν ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἤδη, καὶ τὰ ὑλικά μέσα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀφθονώτατα, ὥπως φανῇ ἀντάξιον τῆς ἀποστολῆς ἐνὸς Ἐθνικοῦ μουσικοῦ Ἰδρύματος.

Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ἐφάνη τοιοῦτον. Καὶ ἔρχομαι εἰς τὸ πρῶτον : Μόρφωσις καλλιτεχνῶν.

Τὸ Ὡδεῖον μέχρι σήμερον δὲν ἀνέδειξε καλλιτέχνην τελείως καὶ σοβαρῶς μορφωμένον. Καὶ ἂν σήμερον, ὡς συμβαίνει, πολλοὶ καὶ πολλαὶ τραγουδοῦν· παίζουν πιάνο ἢ βιολί, χάρις εἰς τὸ Ὡδεῖον· καὶ ἂν ἀκόμη ἰδρῦθῃ καὶ «Σύλλογος Διπλοματρῶν τοῦ Ὡδεῖου», τοῦ ὁποίου τὰς συναυλίας τοσάκις ὁ κόσμος περηχολούθησε, διὰ τὸν κύστηρόν αὐτὴν εὐσυνείδητον, ἀμερόληπτον καὶ δίκαιον κριτήν, ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία δὲν δύναται παρὰ κατωτέρα τοῦ μετρίου νὰ χαρακτηρισθῇ.

Καὶ ἔρχεται τὸ φυσικὸν ἐρώτημα : Πῶς λοιπὸν νὰ εἶνε ἄγονος τόσον ἡ ἐργασία ἐνὸς μουσικοῦ Ἰδρύματος, ἔχοντος ὅλα τὰ μέσα νὰ ἐφαρμώσῃ εὐρέως τὸ πρόγραμμά του, νὰ ἐξάπλῳσῃ τὰς ἰδέας του ;

Τὸ λυπηρὸν αὐτὸ φαινόμενον εἰς δύο αἷτια δύναται ν' ἀποδοθῇ: Ἡ διότι λείπει καὶ ἡ ἐλαχίστη μουσικὴ ἰδιοφυΐα ἀπὸ τὴν φυλὴν μας, ἡ διότι τὸ σχολεῖον εἰς τὸ ὅποῖον ἀνετέθη ἡ μουσικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ τόπου μας, παρεξέκλινεν ἐντελῶς τῆς ὁδοῦ ἣν ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ.

Ἡ σύντομος ὁμῶς ἱστορία τοῦ παλαιοῦ Ὠδείου, μ' ἀναγκάζει ν' ἀποδώσω τὴν μουσικὴν στεῖρωσιν τῆς ἐποχῆς μας, εἰς τὸ ἐσφαλμένον σύστημα τοῦ κ. Γ. Νάζου.

Πράγματι, ἡ ἀνάλυσις τοῦ μορφωτικοῦ προγράμματος τοῦ ἀναιδοργανωθέντος Ὠδείου, μὲ ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα, μὴ ἐπιδεχόμενον οὐδεμίαν ἀμφισβήτησιν, ὅτι ὅλως διαφορετικὸν ὤφειλε νὰ εἶνε τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Ὠδαίῳ Ἀθηνῶν.

Καὶ πρὸ πάσης ἀναλύσεως, ἔρχομαι εἰς τὴν βάσιν, τὸ πνεῦμα τοῦ συστήματος τοῦ κ. Γ. Νάζου, τὸ ὁποῖον εἶνε: Ἀγάπη, μέχρι φανατισμοῦ, πρὸς τὴν Γερμανικὴν μουσικὴν.

Ὁ μαθητὴς ὅστις δὲν ἔμαθεν ἀκόμη τί εἶνε Τέχνη, τί εἶνε style, τί εἶνε ἐποχή, τί εἶνε ἐθνισμὸς εἰς τὴν Τέχνην, μανθάνει—οφείλει νὰ μάθῃ—πῶς ὅ,τι δὲν εἶνε ἔργον τοῦ Beethoven, τοῦ Bach, τοῦ Schumann, καὶ τοῦ τελευταίου ἀσήμευ ἀκόμη γερμανοῦ συνθέτου, εἶνε κατώτερον εἶδος Τέχνης!

Ἀφίνων τὸ σόλοικον ἐνὸς τοιούτου συλλογισμοῦ—ἀφοῦ καὶ ἓνα ἔργον σημερινόν, δυνατὸν ἐπίσης νὰ εἶνε ἀριστούργημα, ὅπως ἀριστούργημα εἶνε καὶ μία Sonata τοῦ Beethoven—λαμβάνω τὴν ἀρχὴν μιᾶς τοιαύτης ἀποκλειστικότητος, τὴν ὁποίαν καὶ θεωρῶ μεγάλῃ πλάνῃν.

Διότι, ἂν ἡ ἀποκλειστικότης ἐν τῇ Τέχνῃ, εἶνε γχ-

ρακτηριστικὸν οὐχὶ πολὺ εὐρείας ἀντιλήψεως, γεννῶσα ἀκόμη πάθη καὶ μίση καλλιτεχνικά, ἐμποδίζοντα τὴν ἀνεπηρέαστον ἀντιμετώπισιν τῆς ἀληθείας, ἡ ἀποκλειστικότης αὕτη, ἐμπνεομένη εἰς ἓνα ἔθνος εὐρισκόμενον εἰς νηπιώδη μουσικὴν ἀντίληψιν, καὶ ἀκόμη, διὰ μίαν Τέχνην βαθύτατα ἀντικειμένην πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ αἶσθημα τῆς φυλῆς αὐτῆς, εἶνε αὐτόχρημα καταδίκη.

Αὐτὸ δὲν τὸ ἐμελέτησεν ὁ κ. Γ. Νάζος, ἀναλαβάνων τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὁδείου· δὲν τὸ ἐσκέφθη ἔσως κἀν—ὅπως δὲν ἐμελέτησε καὶ τὸ διδασκτικὸν σύστημα τὸ ὅποσον ἐφάρμοσε, ὁρμηθεὶς μόνον ἀπὸ τὴν ἀπλὴν λογικὴν, ὅτι, ὅπως ἓνας γερμανόπαις μανθάνει πολὺ καλὰ τὴν μουσικὴν εἰς τὰ Ὁδεῖα του, ἔτσι καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ τὴν μάθωμεν, ἀφοῦ ἀκολουθοῦμεν τὸ αὐτὸ πρόγραμμα διδασκτέας ὕλης.

Ὑπεράνω ὅμως τῆς λογικῆς αὐτῆς, ὑπάρχει ἡ λογικὴ ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν βαθεῖαν μελέτην τῶν κλίσεων, τῶν ἀναγκῶν, τοῦ χαρακτῆρος ἑνὸς Ἐθνους· ὑπάρχει ἡ λογικὴ ποῦ ὠδήγησεν ἓνα σοφὸν διδάσκαλον, τὸν Α. Κατακουζηνόν, νὰ μὴν ἐφαρμόσῃ ἓνα Γερμανικόν, ἢ Ἰταλικόν καθολοκληρίαν σύστημα διδασκαλίας τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ νὰ πάρῃ ἀπὸ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτά, ὅ,τι εἶχεν ἀνάγκην μόνον ὁ τύπος του, ὅ,τι θὰ ἤμποροῦσε νὰ αἰσθανθῇ καὶ ἐννοήσῃ, ὅπως οὕτω δυνηθῇ καὶ δημιουργήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ μίαν ἀληθεῖ μουσικὴν ἀτμοσφαιρὰν.

Εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ νέου Ὁδείου, ὡς ἦτο φυσικόν, παρὰ τὸν θαυμασμὸν τὸν ὅποσον ἤγειραν τὰ καινὰ δαιμόνια τοῦ νέου διευθυντοῦ, ἐγεννήθη ταυτοχρόνως καὶ ἀκατανίκητος δειλία πρὸ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων. Ἡ ἀρμονία τῶρα καὶ ἡ ἀντίστιξις, ἦσαν διὰ

αὐτοὺς ἀσύλληπτα πράγματα πλέον, ὥπως ἐδιδάσκοντο. Καὶ λέγω τοῦτο, διότι δὲν ἦτο μόνον βαρὺ καὶ πολυσύνθετον τὸ σύστημα τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων· ἦτο νέκ καὶ ἄγνωστος εἰς τοὺς περισσοτέρους καὶ ἡ γλῶσσα εἰς ἣν ἐδιδάσκοντο ταῦτα.

Πράγματι, ἡ νέκ Διεύθυνσις τοῦ Ὠδείου ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ κινητομήσῃ καὶ εἰς τοῦτο. Καὶ ἀνέθεσε τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁρμονίας καὶ ἀντιστίξεως εἰς ξένους καθηγητάς, ἀγνοοῦντας πικτελῶς τὴν γλῶσσάν μας¹.

Φαντασθῆτε λοιπὸν ἓνα μαθητὴν, παρκαλουθοῦντα τὸ μάθημα τῆς ἁρμονίας εἰς γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ἡ ὀλίγον ἢ καὶ πικτελῶς δὲν ἐννοοῦσε !

Πρωτάκουστον καὶ τερατῶδες βεβίως· ἀπὸ τὰ φαίνόμενα ὅμως καὶ αὐτὸ τῆς καλλιτεχνικῆς μας κουφότητος.

Δὲν ἦτον ὅμως καὶ ἡ μόνη δυσκολία αὐτή.

Ὁ ξένος διδάσκαλος, ὁ ἀνκλμβάνων τὰ θεωρητικὰ μαθήματα εἰς ἓνα Ὠδεῖον τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἐγνώριζε —οὔτε θὰ ἦτο δυνατόν ἴσως νὰ ἀντιληφθῇ— τὰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐκαλεῖτο ὥπως μεταδώσῃ τὰ μουσικὰ του φῶτα εἰς Ἑλλήνας μαθητάς.

Τὴν στιγμὴν δὲ ποῦ ἐβλέπεν ὅτι τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν τὴν διδασκτέαν ὕλην κατὰ γράμμα ἀντέγραψεν ἀπὸ Εὐρωπαϊκὸν Conservatoire, πολὺ φυσικὸν καὶ λογικὸν ἦτο νὰ νομίσῃ ὅτι καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας ἔπρεπε νὰ εἶνε ἀνάλογος. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶνε : Κατάταξις εἰς εἶδη ὅλων τῶν συγχορδιῶν, καὶ ὑποδιαίρεσις αὐτῶν εἰς ἄλλα.

¹ Τὰ θεωρητικὰ μαθήματα ἐδίδαξεν ὁ Μίρς, ὁ Σουαζί, ὁ Σατσερντότε εἰς Γαλλικὴν καὶ Γερμανικὴν γλῶσσαν.

Ἐκμάθησις ὅλων τῶν δυνατῶν λύσεων μιᾶς ἐν κινήσει εὐρισκομένης συγχορδίας, καὶ τῶν χαρακτηρισμῶν οὓς ἕκαστος συγγραφεὺς δίδει εἰς τὰς ἐξ αὐτῶν παρὰγομένους τοιαύτας.

Ἡ καθ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους ἁλλοίωσις, διὰ προσθαφαιρέσεως φθόγγων, μιᾶς συγχορδίας· ἡ ὀνομασία καὶ εἰς εἴδη κατὰτάξις τῆς νέας αὐτῆς ἁλλοιωμένης συγχορδίας.

Φιλοσοφία τῆς γεννέσεως τῶν κλιμάκων. Μεταφυσικὴ τῶν διαφόρων ἑλξεων τῶν μερῶν μιᾶς συγχορδίας.

Αὐτό, ἐν συντομίᾳ, τὸ πνεῦμα τῶν μεθόδων τοῦ Ρίχτερ καὶ τοῦ Ρεβέρ, τοὺς ὁποίους ὡς πρότυπα ἔχει τὸ Ὡδεῖον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁρμονίας.

Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω ἂν ἀπολύτως μία τοιαύτη μέθοδος, καὶ εἰς τὴν χώραν ἀκόμη τῶν σοφῶν αὐτῶν ἁλλως διδασκάλων εἶνε ἐκείνη ἀκριβῶς ποῦ ἔπρεπε νὰ εἶνε.

Διὰ τὴν χώραν τὴν ἰδικήν μας ὅμως, ἀσφαλῶς ὄχι. Νομίζω ἄλλωστε ὅτι τὸ ζήτημα αὐτό, δὲν εἶνε καὶ τόσον σκοτεινόν, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἰδιαιτέρως καὶ ἐπισταμένης μελέτης.

Ἄν εἰς ἓνα μαθητὴν, περιορισθῶ νὰ τοῦ μάθω ὅτι ἡ εὐαίσθητος, κατὰ τὴν λύσιν μιᾶς συγχορδίας, πρέπει, κατὰ προτίμησιν, νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ὀγδόην, χωρὶς νὰ προσπαθῇσω νὰ τοῦ ἐξηγήσω καὶ τοὺς λόγους τῆς ἑλξεως τῆς ἐβδόμης αὐτῆς ἀπὸ τὴν ὀγδόην· καὶ ἂν ζήτησω νὰ μάθῃ τὰς φυσικὰς, μετὰ τῶν ἀναστροφῶν αὐτῶν, συγχορδίας, ἀφίνων τὰς δῖς, τρεῖς, καὶ τραχέως ἁλλοιωμένας συγχορδίας, τὰς ὁποίας βεβαιωθὴν θὰ κρίνῃ μόνος του ὁ μαθητής, παρὰβάλλον αὐτὰς πρὸς τὰς φυσικὰς, τὰς ὁποίας θὰ ἔχει χωνεύσει καλὰ, καὶ τότε ἡμπορεῖ νὰ τὰς ὀνομάσῃ, καὶ τρεῖς, καὶ τραχέως καὶ ὅπως ἄλλως θέλει, ἁλλοιωμένας συγχορδίας· καὶ

ἂν τοῦ μάθω τὸν μηχανισμόν μόνον τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κλιμάκων, χωρὶς νὰ τοῦ ζητήσω καὶ τοὺς φιλοσοφικοὺς λόγους τῆς γενέσεως αὐτῶν, ὁ μαθητὴς αὐτός, κύριος ἤδη τῶν βάσεων τῆς Τέχνης, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μάθῃ τελείως καὶ ἀκόπως τὴν ἁρμονίαν;

Ἀσφαλῶς ναί.

Ἐνῶ, παρακολουθῶν κανεὶς κατὰ γράμμα τὸν Ρίχτερ ἢ τὸν Ρεβέρ, καθιστᾷ σκοτεινὰ καὶ ἀσύληπτα διὰ τὸν μαθητὴν, καὶ τὰ ἀπλούστερα καὶ ἀπαραίτητα ἀκόμη τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ μάθῃ ἐκ τῆς ἁρμονίας, καὶ τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς θὰ τὸν καταστήσουν ἱκανὸν νὰ πλουτίσῃ κατόπιν τὰς γνώσεις του, εὐρύνων αὐτὰς δι' ὅλων τῶν ἀναλυτικῶν μεθόδων, καὶ μεταφυσικῶν θεωριῶν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας τῆς ἁρμονίας, ὅπως αὕτη διδάσκεται εἰς τὸ Ὡδεῖον εἶνε προχειρότατα.

Δύσατε εἰς οἷονδήποτε μαθητὴν ἢ μαθήτριαν τῆς τᾶξως τῆς ἁρμονίας, νὰ ἐναρμονίσῃ ἓνα basso. Δύσατε ἀκόμη εἰς ἓνα ἢ μίαν διπλωματοῦχον νὰ ἐναρμονίσῃ μίαν μελωδίαν.

Καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ θέματα, θὰ ἔχετε ἐναργέστατα τὰ ἀποτελέσματα τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τῆς ἁρμονίας καὶ ἀντιστίξεως.

Οὐδεμία, εἰς τὸ πρῶτον θέμα, λογικότης εἰς τὴν κίνησιν τῶν συγχορδιῶν, ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν καθαρὰν καὶ λογικὴν ἀντίληψιν τῆς tonalité κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ basso.

Οὐδεμία, εἰς τὸ δεύτερον, συσχέτισις τοῦ χαρακτῆρος τῆς μελωδίας καὶ τῶν ἀναγκάων καὶ φυσικῶν modulations, ἀπορρέουσῶν ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς μελωδίας, πρὸς τὴν ὑποβαστάζουσαν αὐτὴν ἁρμονίαν.

Πιθανόν καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ θέματα λάθος ἁρμονι-

κὸν νὰ μὴν ὑπάρχη. Ἐκεῖνο ὅμως τοῦ ἀσφαλῶς, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, θὰ λείπη, εἶνε ὅτι ἀκριβῶς καὶ μόνον ἐπιδιδώκει ἡ συνειδητὴ καὶ σοβαρὰ σπουδὴ τῆς μουσικῆς τέχνης.

Ὁ ἀντίκτυπος δὲ τοῦ ἐντελῶς ἐσφαλμένου αὐτοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων, εἶνε αἰσθητότατος εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς μουσικῆς—εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, τὸ τετραχορδον, τὴν ὠδικὴν κ.λ.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόδοσις ἐνὸς συνθέματος, προϋποθέτει, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἀρτίαν θεωρητικὴν μόρφωσιν, διὰ τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ μελετήσῃ καὶ ἀναλύσῃ κάθε style.

Εἰς τὰς συναυλίας ὅμως τοῦ Ὁδείου—τελειοφοίτων καὶ διπλωματούχων—σπανίως κατώρθωσα ν' ἀνακάλυψω ἕναν, ὅστις εἶχε τελείαν συνειδήσιν τοῦ τί ἔπαιζεν. Διὰ τὴν πλειονότητα—τὴν πολὺ μεγάλην πλειονότητα μάλιστα—Beethoven, Listz, Bach, Shopin, Mozart, Grieg, εἶνε ἕνα καὶ τὸ αὐτό!

Κλασικισμός, λυρισμός, ρωμαντισμός, ἔχουν συνηθέστατα, ἕνα καὶ μόνον γνῶμονα ἐρμηνείας.

Εἰς τὴν ἐντελῶς δ' ἐρασιτεχνικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν τῆς Τέχνης, δὲν συντελεῖ μόνον, ὡς ἀνέφερα, τὸ ἐσφαλμένον σύστημα διδασχῆς τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων. Συντελεῖ καὶ ἡ παντελὴς ἑλλειψις τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς¹. Ἀπίστευτον καὶ πρωτόκουστον, ἀληθέστατον ὅμως.

¹ Κάποτε ἐδίδαξε ξένος καθηγητὴς, εἰς ξένην, φυσικὰ, γλωσσάν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, ἀρχίσας αὐτὴν... ἀνάποδα! Πρῶτον μάθημα: Puccini, Mascagni καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῶν. Τελευταῖον: Γρηγοριανὰ ἄσματα καὶ ἀρχαία μουσική. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως διέκοψε τὰ μαθήματα.

Οἱ μαθηταὶ δὲν ἐδιδάχθησαν ποτέ, οὔτε ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, οὔτε αἰσθητικὴν.

Φοιτοῦν ἐπὶ ἐννέα ἔτη εἰς τὸ Ὡδεῖον· δίδουν ἐξετάσεις· λαμβάνουν διπλωμα, καὶ δὲν γνωρίζουν ποῖος ὁ Haydn αἴφνης· ποία ἡ ἐποχὴ του· τί ἀντιπροσωπεύει αὕτη· ποῖος ὁ χαρακτήρ τῆς τέχνης ἐκείνης, καὶ πῶς ὁ χαρακτήρ οὗτος ἐρμηνεύεται.

Εἶνε δυνατὸν λοιπὸν μὲ τόσον ἐλλειπῇ θεωρητικὴν, καὶ ἐλλειπεστέραν ἀκόμη αἰσθητικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν, νὰ παρουσιάσῃ ἐργασίαν τὸ Ὡδεῖον ἀνταποκρινομένην πρὸς τὴν εὐγενῆ προσπάθειαν καλλιιεργείας πραγματικοῦ μουσικοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸν τόπον μας;

Καὶ ὡς συμπλήρωμα τοῦ ἐκ βάθρων ἐσφαλμένου ἔργου τοῦ Ὡδείου, ἔρχονται αἱ συναυλίαι αὐτοῦ.

Σκοπὸς τῶν συναυλιῶν τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν ἔπρεπε νὰ εἶνε διττός.

Πρῶτον : Αἰσθητικὴ τῶν μαθητῶν μόρφωσις διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ style· τῆς ἐποχῆς· τῆς τεχνικῆς ὑποστάσεως τῶν ἐκτελουμένων ἔργων.

Δεύτερον : Διάδοσις, διὰ καταλλήλων ἔργων, τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος παρὰ τῷ λαῷ.

Οὐδεὶς ἔμως ἀπὸ τοὺς ἐκάστοτε διευθύνοντας τὴν ὀρχήστραν τοῦ Ὡδείου, ἔκαμε ποτὲ ἀνάλυσιν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἴτε ἱστορικὴν, εἴτε τεχνικὴν, εἴτε αἰσθητικὴν τοῦ ἐκτελουμένου ἔργου.

Οἱ λαμβάνοντες μέρος εἰς τὴν ὀρχήστραν μαθηταί, ἀσχοῦνται μόνον εἰς τὸ νὰ ὑπερβοῦν τὰς τεχνικὰς δυσκολίας τῆς ἐκτελέσεως, καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Ὅταν αὐτὸ κατορθωθῇ, καθηγητῆς καὶ μαθηταὶ μένουν ὑπερευχαριστημένοι. Καὶ οὕτω ἀπὸ τὰς συναυλίας τοῦ Ὡδείου λείπει τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτερον·

ἡ διδασκαλία, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως σημασίαν.

Ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν—ἐξαιρετικῶς δι' Ἑλληνικὸν Ὁδεῖον—νὰ ἐκλαϊκεύσῃ διὰ δημοσίων συναυλιῶν, ὠρισμένους συνθέτας ὅπως δυνήθῃ βραδέως ἄλλ' ἀσφαλῶς νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὴν μουσικὴν ἀτμοσφαῖραν, καὶ αὐτὴν νομίζω δὲν ἐκπληροῖ.

Ἀναγνώσατε ἓνα οἰονδήποτε πρόγραμμα συναυλίας.

Θὰ ἰδῇτε ὅτι δὲν λείπει ἴσως τίποτε ἀπὸ ὅ,τι χρειάζεται, καὶ ὅ,τι ἔχει ἀνάγκην ἓνα κοινὸν Γαλλικόν, Γερμανικόν, Ἰταλικόν. Λεῖπει ἔμως ὅ,τι πρωτίστως ἔχει ἀνάγκην τὸ Ἑλληνικὸν κοινόν,—τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ὁποῖον καὶ ἀπευθύνεται τὸ Ὁδεῖον.

Φαίνεται ἔμως ὅτι δὲν ἐμελέτησεν ἡ διεύθυνσις τοῦ μουσικοῦ τούτου ἰδρύματος, τὴν καλλιτεχνικὴν ὑπόστασιν τοῦ τόπου· δὲν διέκρινε τὰς ἐλλείψεις του· δὲν ἀντελήφθη τὰς ἀνάγκας του.

Ξένον ἦλθεν πρὸς τὸν τόπον μας, καὶ ξένον δυστυχῶς καὶ παραμένει. Διότι ἄλλως, ὅχι μηνιαίας, ἀλλ' ἐβδομαδιαίας συναυλίας θὰ ἔδιδε χάριν τῆς κοινωνίας. Θὰ ἡσθάνετο τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπευθυνθῇ ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερον, καὶ ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερον, πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἡ ὁποῖα ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνον—ἐξαιρετικῶς εἰς τὸν τόπον μας—ἀναμένει τὴν μουσικὴν τῆς μόρφωσιν. Καὶ ἂν τὰ ἡσθάνετο αὐτά, θὰ ἠγνόει πολὺ καλὰ ὅτι ἓνα πρόγραμμα μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Rieni, μὲ συμφωνίαν τοῦ Beethoven, μὲ ἔργον τοῦ Schumann, δὲν συντελεῖ καθολοκληρίαν εἰς τὴν μόρφωσιν μιᾶς κοινωνίας, ἡ ὁποῖα πρὶν μάθῃ νὰ διαβάξῃ, πρωτίστως ἔχει ἀνάγκην νὰ μάθῃ νὰ συλλαβίζῃ.

Τὸ Ὁδεῖον ἔμως ἀλλέως εἶδε, καὶ ἀλλέως ἐξακολουθεῖ νὰ βλέπῃ τὴν μουσικὴν μας κατὰστασιν.

Δὲν εἶνε περίεργον ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἀνεξήγητον τὸ γεγονός· ὅτι ὕστερον ἀπὸ εἴκοσι ἐτῶν μουσικὴν ἐργασίαν, ἀπὸ ἓνα Ὡδεῖον ποῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὅλα τὰ ὕλικά καὶ ἡθικά μέσα νὰ ἐργασθῇ ἀνέτως καὶ ἀπροσκόπτως, νὰ ἔχωμεν σήμερον ἓνα περιβάλλον μουσικὸν ἐντελῶς ψεύτικον· ἓνα περιβάλλον διλεταγνισμοῦ πρωτοφανοῦς, τὸν ὅποσον τὸ Ὡδεῖον ἐδημιούργησε· τὸ Ὡδεῖον ἐκαλλιέργησε· τὸ Ὡδεῖον ὑπεστήριξε· καὶ ὁ ὅποιος ἐξηπλώθη πικροῦ, ἀπειλητικὸς ν' ἀποξηράνη καὶ τὴν τελευταίαν σταγόναν μουσικῆς δροσιᾶς.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἐρασιτεχνῶν ἔχει ἰδρυθῇ εἰς τὸ Ὡδεῖον. Καὶ οὐδεὶς ἀγνοεῖ ἀκόμη, ὅτι ἡ διεύθυνσις δὲν δυσκολεύεται πολὺ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς μαθητὴν νὰ μὴ παρακολουθῇ τακτικῶς τὸ μάθημα τῆς ἀρμονίας, νὰ τοῦ ἀπονεύμῃ δὲ δίπλωμα κατόπιν ἐκτελεστοῦ, ἐνῷ αἱ θεωρητικαὶ του γνώσεις δὲν φθάνουν πέραν τῶν ἀναστροφῶν τῶν συγχορδιῶν!

Διὰ τὴν σοβαρὰν μουσικὴν μὲρφωσιν, πολὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρεται — ὅπως ἀποδεικνύουν τὰ πράγματα — τὸ Ὡδεῖον.

Δὲν ἀνεφάνησαν ἄραγε εἰς τὸ διάστημα τῆς εἰκοσαετοῦς μουσικῆς του δράσεως, ἀληθεὶς ἰδιοφυΐαι, τὰς ὁποίας νὰ καλλιεργήσῃ, νὰ μορφώσῃ καὶ ν' ἀναδείξῃ, ὅπως εἶχε καθῆκον καὶ ἀποστολήν;

Δὲν ἀνεφάνη ἐπὶ τέλους, ἓνα μόνον ἔστω μουσικὸν τάλαριον, τοῦ ὁποίου ν' ἀναλάβῃ τὴν τελείαν μὲρφωσιν τὸ Ὡδεῖον, ἀποστέλον αὐτὸ καὶ εἰς Εὐρωπαϊκὸν Conservatoire πρὸς τελειοποίησιν;

Τὸ παλαιὸν Ὡδεῖον δὲν εἶχε περιουσίαν· δὲν εἶχεν οὔτε τὴν ἡθικὴν ὑποστήριξιν τοῦ σημερινοῦ Ὡδείου. Εἶχεν ὅμως τελείαν συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς του. Πρώτη καὶ κυρία λοιπὸν φροντίς του ἦτο νὰ ἀναδείξῃ

ἓνα τάλαντον. Καὶ μάλιστα τὸ τάλαντον αὐτὸ παρουσιά-
σθη, τὸ καλλιτεχνικὸν μάτι τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ τὸ
διέκρινε. Οὕτω ἐστάλη εἰς Εὐρώπην ὑπότροφος ὁ Ε.
Γκίζας καὶ ὁ Ἀνεμογιάννης. Καὶ ἔν περιωρίσθη μόνον
εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς καλλιτέχνας τὸ παλαιὸν Ὠδεῖον,
τὸ ἔκαμεν ἐξ ἀνάγκης, ἀφοῦ τὰ ὑλικά του μέσα δὲν τοῦ
ἐπέτρεπον νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῶν ὑποτροφιῶν.

Τὸ ἀναδιοργανωθὲν ἔμως Ὠδεῖον, τὸ δυνάμενον νὰ
δικθῆται—ὡς ἐκ τῶν ὑλικῶν του μέσων—ἀρκετὰ γεναῖον
ποσὸν δι' ὑποτροφίας, εἰς διάστημα μιᾶς εἰκοσαετίας,
ἓνα μόνον μαθητὴν ἀπέστειλεν εἰς Εὐρώπην πρὸς τε-
λειοποίησιν, καὶ αὐτὸς ὁ ἑναε, ἔτυχε νὰ εἶνε κοινότα-
τον τάλαντον, καταλῆξεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, νὰ παίζῃ
φλάουτο εἰς μίαν ὀρχήστραν τοῦ Μονάρχου, καὶ τίποτε
περισσότερον· ποῦ σηκίνει καὶ κάτι ἄλλο δυστυχῶς
ἀκόμη: ὅ,τι τὸ Ὠδεῖον δὲν εἶνε εἰς θέσιν οὔτε ἓνα ἐξέ-
χον τάλαντον νὰ διακρίνῃ.

Ἡ ἀδικφορία δὲ τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, διὰ πᾶσαν
σοβαρὰν μουσικὴν ἐργασίαν, φαίνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὸ
ζήτημα τῆς Ἑθνικῆς μας μουσικῆς — τῶν δημοτικῶν
μας τραγοῦδιων.

Ἀδικφορία αὐτόχρημα ἐγκληματική.

Ὁλόκληρος εἰκοσαετία παρῆλθεν ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε
τὴν μουσικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ τόπου μας, καὶ μέ-
χρι σήμερον δὲν ἐνδιεφέρθη καθολοκληρίαν ἂν ὑπάρχῃ ἢ
ὅχι ἐθνικὸν τραγοῦδι, καὶ ἔν τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἡμπορεῖ
ἢ πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πυρὴν δημιουργίας Ἑθνικῆς
μουσικῆς.

Ποῖον ἄλλο σωματεῖον, παρὰ τὸ Ὠδεῖον, μὲ τὰ
ὕλικά μέσα· μὲ τὴν ἡθικὴν ὑποστήριξιν, ἀλλὰ καὶ μὲ
τὴν εἰδικότητα ποῦ ἔχει, ἡμποροῦσε ν' ἀνκλάβῃ τὴν

ἐκμετάλλευσιν τῶν σπανίων θησαυρῶν τοῦ κλείει μέσα
της ἡ δημοτικῆς μας μελωδίας ;

Ἴσως νομίζῃ τὸ Ὡδεῖον ὅτι ἡ ἀποστολὴ ἐνὸς τοιού-
του ἰδρύματος δὲν εἶνε αὕτη ; Ἀλλὰ τότε καὶ αὐτὸ
ἀκόμῃ ἀποδεικνύει τὴν μεγάλῃν στενοκεφαλιάν του,
ἀφοῦ, ὡς εἶπον καὶ εἰς τὰς ἀρχάς, εἶνε ὅλως ξεχωριστοὶ
οἱ ὅροι διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐνὸς μουσικοῦ σωματείου εἰς
τὴν Ἑλλάδα· οἱ ὅροι ἀκριβῶς οἱ ὅποιοι θὰ ἠνάγκαζαν
ἓνα Ἑλληνικὸν Ὡδεῖον νὰ μὴν ἀντιγράψῃ ἀφ' ἐνὸς
κατὰ γράμμα τὸν ὀργανισμόν Εὐρωπαϊκοῦ Conserva-
toire, νὰ προσθέσῃ δ' ἀφ' ἐτέρου εἰς τὸ πρόγραμμά
του, ὡς κύριον μέλημα, τὴν περισυλλογὴν τῶν δημοτικῶν
μελωδιῶν πρὸς μελέτην καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Ἄν δὲ
τὸ Ὡδεῖον πράγματι εὕρισκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀπο-
στολῆς του, καὶ ἐθεώρει ὡς κυρίαν συνεπῶς ὑποχρέω-
σιν μίαν τοιαύτην ἐργασίαν, δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ
μὴ τὸ κάμῃ.

Τὸ χρυσὸ ἀστέρι, ποῦ ἐπροστάτευσε τόσον, ἀπὸ τῆς
ἀναδιοργανώσεώς του τὸ Ὡδεῖον, ἐνδιαφέρθη ἐξ ἴσου
καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁ Ἑθνικὸς εὐεργέτης Ἀβέρωφ, κατέλιπε πρὸ δε-
καετίας εἰς τὸ Ὡδεῖον τὸ ποσὸν τῶν δικασίων χι-
λιάδων δραχμῶν πρὸς σύστασιν δραματικοῦ καὶ μου-
σικοῦ διαγωνισμοῦ.

Ἰδοὺ καὶ τὸ κείμενον τοῦ κληροδοτήματος: « Ἐπειδὴ
ἡ ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλία ἐδόξασε τοὺς προγόνους
ἡμῶν, δύναται δὲ αὕτη, καθὼς καὶ ἡ μουσικὴ νὰ
συντελέσωσι πολὺ εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ἡθῶν τῶν νεω-
τέρων Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν ἐξευγένησιν αὐτῶν, ἀφίνω
τέσσαρα (N^ο 4) μερίδια εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἱδρυμένον
Ὡδεῖον, ἵνα τὸ ἐξ αὐτῶν ποσὸν κατατεθῇ εἰς τὴν
Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν τό-

κοι χρησιμεύσωσι 1) εἰς σύστασιν δραματικοῦ καὶ μουσικοῦ διαγωνισμοῦ ἐναλλάξ ἀνὰ πᾶν ἔτος, πρὸς βράβευσιν πρωτοτύπου δράματος ἢ μουσικῆς συνθέσεως, ἐχόντων Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, ἀρχαίαν ἢ νέαν, καὶ ὁ διαγωνισμὸς οὗτος θὰ ὀνομάζεται « Ἀβερῳφιος » 2) Εἰς ἐκδοσιν τῶν βραβευμένων ἔργων καὶ 3) Εἰς τελειοποίησιν δι' ὑποτροφίας ὑπὲρ ἀριστευσάντων ἠθοποιῶν ἢ μουσουργῶν, καὶ τῶν διακρινομένων εἰς τι μουσικὸν ὄργανον, εἴτε ἐν Ἑλλάδι εἴτε ἐν Εὐρώπῃ ἀποστελλομένων. Τὰ καθέκαστα τῆς διαθέσεως τοῦ κληροδοτήματος, θέλει ἀποφασίσαι τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Ὠδείου»

Αὐτὰ ἔγραψεν ὁ Ἑθνικὸς εὐεργέτης Ἀβέρωφ διὰ τὸ Ὠδεῖον, πρὸ δεκαετίας. Τὸ Ὠδεῖον ὅμως ἀπεσιώπησε τελείως τὸ γεγονὸς τοῦτο, καὶ οὔτε διαγωνισμὸν προεκήρυξεν ἐπὶ τόσα τώρα ἔτη—ἐνῶ εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ σεβασθῇ τοὺς ἔρους τοῦ δωρητοῦ—οὔτε τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ κληροδοτήματος ὑποτροφιῶν, ἔκαμε χρῆσιν καμμίαν. Νομίζω μάλιστα, ὅτι ἂν τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἐθίγετο πρὸ ὀλίγου καιροῦ ὑπὸ τοῦ « Ριζοσπάστου » εἰς τοὺς « Καιροὺς » καὶ τῶν ἄλλων ἐφημερίδων, αἱ ὁποῖαι ἔφθανον νὰ τὸ χαρακτηρίσουν ὡς σκάνδαλον πλέον, ζητοῦσαι μίαν κάποιαν δικαιολογίαν τοῦ πράγματος ἐπιτέλους, οὔτε ὁ δραματικὸς διαγωνισμὸς, ὅστις ἐφέτος διὰ πρώτην φορὰν προεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Ὠδείου, θὰ ἐπραγματοποιεῖτο βεβαίως.

Ἀλλὰ διατὶ ἀπέκρυψεν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον δεκαετίαν τὸ κληροδοτήμα τοῦ Ἀβέρωφ τὸ Ὠδεῖον; Καὶ πῶς ἔως σήμερον ἀκόμη δὲν προεκήρυξε μουσικὸν διαγωνισμὸν πρὸς βράβευσιν τῆς καλλιτέρας αἴφνης συλλογῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν, ἢ τῆς τελειοτέρας συνθέσεως, οἰκισθῆποτε μορφῆς, ἐπὶ θέματος Ἑλληνικοῦ;

Νομίζει ἴσως τὸ Ὡδεῖον ὅτι μία ἐργασία τοιαύτη ἐξέρχεται τοῦ κύκλου τῆς δράσεώς του· ἢ ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν πρέπει ν' ἀποτελῇ μέρος τῶν σοβαρῶν ἐνασχολήσεων ἐνὸς μουσικοῦ ἰδρύματος; Τί νομίζει ἐπὶ τέλους αὐτὸ τὸ Ὡδεῖον· πῶς σκέπτεται· διατὶ ἐργάζεται, ὅταν μ' ἐγκληματικὴν προπέτειαν φανερόναι τὸ ἰδανικόν του στεῖρον τοῦ εὐγενεστέρου ὀνείρου — τῆς προστασίας τῆς Ἑλληνικῆς μας μελωδίας;

Περὶ τὴν νομίζω κάθε ἀπάντησις.

Εἰκοσασετῆς ἐργασία, ξένη πρὸς τὰς δυνάμεις· ξένη πρὸς τὸ αἶσθημα· ξένη πρὸς τὴν κλίσιν· ξένη πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς μας — ἐργασία ἐντελῶς πρεξήγημένη — δίδει τὴν δέουσαν ἀπάντησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν δέουσαν εἰς τὸ Ὡδεῖον θέσιν.

Ἴσως μόνον φανῇ περίεργον εἰς μερικοὺς, πῶς τέλος πάντων ἡ κοινωνία μας, ἂν ὅχι ἀπὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πρόοδον τῆς μουσικῆς τέχνης εἰς τὴν Ἑλλάδα, τουλάχιστον ἀπὸ αἶσθημα ἡθικότητος καὶ τιμιότητος, δὲν διαμαρτύρεται διὰ τὴν κύθαιρσίαν τοῦ Ὡδείου ἀπέναντι τοῦ κληροδοτήματος. Ὑποθέτω ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἡμπορεῖ νὰ γεννηθῇ μία τοιαύτη σκέψις.

Αὐτοὶ ὅμως οἱ μερικοί, εἴνε οἱ πολὺ ἀφελεῖς τοῦ τύπου μας ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι διὰ τὸν ἕνα ἢ διὰ τὸν ἄλλον λόγον, δὲν ἐπρόλαβαν νὰ σκεφθοῦν ὅτι, κοινωνία ἡ ὁποία ρυθμίζει καὶ τὰς εὐγενεστέρους ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, μὲ τὰς κοινωνικὰς μόνον ἀνάγκας καὶ ὑποχρεώσεις· ἡ ὁποία ἀντὶ νὰ δίδῃ τὴν πρώτην καὶ ἰσχυρωτέρην ὠθησιν εἰς κάθε εὐγενῆ πνευματικὴν προσπάθειαν, ἀναστρατώνεται μὲ τὴν ἐμφάνισιν τρίτης τάξεως Βιεννέζικης Ὁπερέτας· ἡ ὁποία πληρώνει ἀδρότατα διὰ νὰ θαυμάσῃ τῆς τουαλέττες τῆς πρώτης τυγχούσης Γαλ-

λίδος ἡθοιοιοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀδρότατα διὰ νὰ ἰδῇ τὸν Novelli· ἡ ὁποία ἐπιτρέπει εἰς μίαν Τέρρεν νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ σοβαρωτέρου Ἑλληνικοῦ Συλλόγου, τοῦ Παρνασσοῦ, διὰ ν' ἀκούσῃ τὰ ἄσεμνά της τραγουδιὰ καὶ θαυμάσῃ τὰς ἀσεμνοτέρας κινήσεις τῶν ποδῶν καὶ τοῦ σώματός της, καὶ κρέμεται ἀπὸ τὰ χεῖλη της, ὅπως κρέμεται καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς Φωκᾶ, ὅταν τραγουδῇ ἓνα δημοτικὸ μας τραγοῦδι· ἡ ὁποία αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς Τέχνης, ὅπως αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πάρῃ τὸ τσάι της εἰς τὰ «Tea Rooms» τοῦ Χρυσάκη, μίαν κοινωνίαν τοιαύτη εἶνε ἀρχακτῆριστος καὶ βάρβαρος, τρέφουσα τὴν κατάρρα μέσα της ἀπὸ τὴν Μοῖραν, νὰ μαράνη κάθε εὐγενῆ εἰς τὸν τόπον προσπάθειαν.

Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ὥραίαν ἐποχὴν τοῦ «Ὀμίλου τῶν Φιλομουσῶν»¹, τοῦ σωματείου ἐκείνου ποῦ ἔφθασε, μὲ τὸν ἀλησμόνητον καὶ θαυμάσιον Boniciolli, νὰ παρουσιάσῃ ὀρχήστραν, ἐφάμιλλον, τολμῶ νὰ εἰπῶ, τῶν καλλιτέρων Εὐρωπαϊκῶν τοιούτων;

Γεγονὸς μουσικόν, ἀπὸ τὰ σπάνια, ἦσαν αἱ συνουλίαι του διὰ τὰς Ἀθήνας τότε, καὶ καθεὶς ἐνόμιζε καὶ ἤλπιζεν, ὅτι εὐγενὴς πνοὴ τέχνης ἤρχισε πλέον νὰ ἐμψυχώνει τὰ μουσικὰ μας πράγματα.

Δὲν παρῆλθεν ὅμως καιρὸς, καὶ τὸ σωματεῖον αὐτὸ ἤρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ φθίνη, ἕως που καὶ ἔσθυσε.

Ἡ ὑποστήριξις τοῦ κοινοῦ — ὑποστήριξις πραγματικῶς γενναία — δὲν ἐστάθη ἱκανὴ νὰ δώσῃ ζωὴν πραγματικὴν εἰς τὸ μουσικόν αὐτὸ σωματεῖον.

¹ Ἰδρυτὴς τοῦ σωματείου τούτου ἦτο ὁ κ. Ν. Λαμπελέτ, ὁ πόσον γονίμως ἐργασθεὶς διὰ τὴν μουσικὴν εἰς τὸν τόπον μας, καὶ ἀναγκασθεὶς εἰς τὸ τέλος νὰ ἐκπατρισθῇ χάρις εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀσυνειδησίαν τῆς κοινωνίας μας.

Ἄν ζητήσῃ τώρα κανεῖς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ αἷτιον τοῦ παρὰδύξου τούτου φαινομένου, ἃς σημειώσῃ τὸ γεγονός· ὅτι: Τὸ κοινόν τὸ ὅποῖον μὲ τὸσον ἐνδιαφέρον καὶ τὸσον ζῆλον παρηκολούθει τὰς συναυλίας τοῦ «Ὁμίλου τῶν Φιλομούσων», τὸ ἴδιον κοινόν, μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον, μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον, παρηκολούθει καὶ τὰ tea-concerts, τὰ ὅποια, ἐν διαλύσει εὐρισκόμενον πλέον τὸ σωματεῖον ἐκεῖνο, ἤναγκάσθη νὰ ἐφεύρῃ, μόνον καὶ μόνον ὅπως ἐξοικονομήσῃ τὸ ἐνοίκιον τοῦ οἰκήματος τὸ ὅποῖον κατεῖχε.

Τὸ αὐτὸ τέλος εἶχε καὶ ἡ «Μουσικὴ Ἑταιρεία» καθὼς καὶ ὅ,τι ἄλλο καλλιτεχνικῶς ὑγιὲς ἔτυχεν ν' ἀνθίσῃ εἰς τὸν τόπον αὐτόν.

Δὲν μ' ἐνθουσιάζει λοιπὸν καὶ δὲν μὲ παρηγορεῖ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ τὸσον ζωηρὸν μάλιστα τῆς κοινωνίας μας, διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν μας ζωὴν. Ὅταν βλέπω τὴν σάλαν τοῦ Ὡδείου· τὸ Θέατρον· ἢ τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρνασσοῦ πλήρη κόσμου, αἰσθάνομαι τὴν ἀγωνίαν τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται κανεῖς παρακολουθῶν τὸ ἀργὸν σβύσιμον ἐνὸς ἀρρώστου. Διότι ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ μας λείπουν καθολοκληρίαν δύο δημιουργικὰ στοιχεῖα: Ἡ ἀγάπη καὶ τὸ αἶσθημα. — Εἶπα: Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν μας ζωὴν. Νομίζω ὀρθότερον: Διὰ τὴν ζωὴν μας ὁλόκληρον. Διότι ἂν περιορίζομαι εἰς τὸ μουσικὸν μας ζήτημα σήμερον, τὸ κάμνω ἀπὸ ἀπαισιᾶς εἰδικότητά, ποῦ νομίζω ἔτι ἔχω. Δὲν θὰ φαντάζεται ἱμῶς κανεῖς, ὑποθέτω, ὅτι ὁ κλάδος αὐτὸς τῆς Τέχνης μόνον ἀποτελεῖ ἐξάίρεσιν εἰς τὸν τόπον μας. Ὅποιος ἔχει τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος ν' ἀνασηκώσῃ τὸν πέπλον ὅστις προστατευτικῶς σκέπει ὅ,τι λέγεται Τέχνη· ὅ,τι λέγεται Ἐπιστήμη· ὅ,τι λέγεται πολιτικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα·—τὸν πέπλον τὸν

ὁποῖον ὕφανε μὲ τόσην τέχνην ἢ κουφότης, ἢ ἀσυνειδησία καὶ ἡ χυδαία μόνον σκέψις—θὰ πεισθῇ ὅτι τὸ σάπιο ἔχει ἐξαπλωθῇ πικτοῦ.

Θὰ ᾔτο φυσικὸν ἔσως—διὰ νὰ ἐπικνέλω—νὰ γεννηθῇ μία ἀνιδρασις. Μία ἐπανάστασις ἐναντίον τῆς καλλιτεχνικῆς μας ἐξαχρειώσεως.

Ἐπανάστασις πνευματικὴ τῶν ἐκλεκτῶν.

Δὲν φαντάζομαι τὸν φιλόλογον ἀδικοροῦντα διὰ τὴν μουσικὴν τῆς χώρας του πρόσδον. Δὲν φαντάζομαι τὸν ζωγράφον μὴ παρεκκολουθοῦντα τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῆς πατρίδος του· ὅπως δὲν φαντάζομαι καὶ τὸν ἐπιστήμονα ἐντελῶς ξένον πρὸς ὅ,τι δὲν ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστήμην του.

Μεταξὺ ὅλων τῶν τεχνῶν, καθὼς καὶ μεταξὺ Τέχνης καὶ Ἐπιστήμης, ὑπάρχουν τὰ κοινὰ σημεῖα, ὥστε ὁ περιορισμὸς εἰς τὸν κυρίως κλάδον—ἂν εἶνε οὗτος ἡ μουσικὴ· ἡ βοτανικὴ ἡ γλυπτικὴ ἢ ἡ φιλολογία—ἡ ἀποκλειστικότης αὐτὴ νὰ εἶνε χαρακτηριστικὸν περιορισμένης ἀντιλήψεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὡς εἶνε ἐπόμενον, οὔτε ἡ Τέχνη, οὔτε ἡ Ἐπιστήμη δύνατον νὰ ἔχουν σημαντικὸν τι κέρδος.

Ἀλλὰ ποῖοι εἶνε οὗτοι οἱ ἐκλεκτοί;

Δύο ξεχωριστὰς κατηγορίας ἀποτελοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Πρῶτον: Τοὺς μὴ ἀφομοιωθέντας ὁπωσδήποτε ἐντελῶς πρὸς τὸ περιβάλλον, καὶ δυναμένους ν' ἀντιληφθοῦν ὀρθῶς τὸν μουσικὸν χαρακτῆρα τοῦ τόπου μας.

Δεύτερον: Τοὺς ἀσθενεῖς καλλιτεχνικοὺς χαρακτηρα, τοὺς ὁποίους τελείως ἀφωμοίωσε πρὸς ἑαυτὸ τὸ πνευματικὸν μας περιβάλλον, καὶ οἱ ὁποῖοι, ὁσάκις γράψουν ὅτιδήποτε σχετιζόμενον πρὸς τὴν μουσικὴν,

λέγουν άνοησίας και παραλογίζονται εις βαθμὸν πρωτοφανή και άπίστευτον.

Οί τῆς πρώτης κατηγορίας, εἶνε οἱ μόνοι οἵτινες θά ἠδύναντο νά συντελέσουν εις μίαν πνευματικὴν ἐπανάστασιν ἐναντίον τῆς καλλιτεχνικῆς μας φαυλότητος.

Τὴν φαυλότητα αὐτὴν τὴν ἀντιλαμβάνονται· τὴν ἀναγνωρίζουν· και εἶνε εις θέσιν νά τὴν παρακολουθήσουν. Καὶ ἂν τύχη νά ὁμιλήσετε μαζί των, διὰ τὰ καλλιτεχνικά μας ζητήματα, θά σᾶς δώσουν τὴν ἐντύπωσιν ὡραίων πάντοτε λόγων και λεπτῶν σκέψεων.

Ἡ δρᾶσις των ὅμως περιορίζεται μέχρι αὐτοῦ μόνοι.

Ποτέ δὲν εἶχον τὸ σθένος, ν' ἀναλάβουν, ἢ νά συντελέσουν εις τὴν ἔκβασιν ἐνὸς ἀγῶνος ἰδιολογικοῦ τοῦ ὁποίου τὴν τιμιότητα ἐξ ἀρχῆς ἤμπορεῖ ν' ἀναγνωρίζουν. Κάθε πολεμική, ὅσον ὀρθή· ὅσον δικαία· ὅσον ἀγία και ἂν χαρακτηρισθῇ, δὲν κατορθώνει νά μετβάλλῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ζωῆς των, τὴν ὁποίαν ρυθμίζει ἡ κοινωνικὴ πρόληψις, και ἡ κοινωνικὴ συνθήκη μόνον. Καὶ σᾶς τὸ λέγουν, ἢ τουλάχιστον σᾶς τὸ φανερόνουν καθαρώτατα· δηλαδή : Δυσκολεύομαι νά γράψω τὴν κρίσιν μου—ἡ ὁποία γνωρίζει κάλιστα ὅτι θά βαρύνῃ πολὺ,—διὰ τὸ "Ἄλφα ζήτημα, διότι θίγει τὸ Βῆτα πρόσωπον. Καὶ τὸ Βῆτα πρόσωπον συνδέεται στενώτατα μὲ τὴν ἐφημερίδα εις τὴν ὁποίαν γράφω! "Ἄλλος πάλιν, ἂν εἶνε φιλόλογος, και πρόκειται περὶ ζητήματος οὐχὶ καθαρῶς φιλολογικοῦ, σᾶς λέγει : Βλέπω και ἀναγνωρίζω τὰ κακῶς κείμενα, ἀλλὰ δὲν γράφω διότι δὲν εἶμαι εἰδικός! Καὶ ἀναπαύει τὴν συνείδησίν του μ' αὐτό, και δὲν ἐνδιαφέρεται πλέον, ἐνῶ κατὰ βάθος γνωρίζει ὅτι, δι' ἓνα ἀγῶνα ἰδεολογικόν, δὲν χρειάζονται εἰδικότητες—ποῦ ἴσως—ἴσως νά φέρουν ἐμπόδια—ἀλλὰ χρειάζονται ἰδεαί μόνον.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν τεχνητὸν τοῦ σκέπτεσθαι, ἀντιμετοπίζουσιν οἱ ἐκλεκτοὶ τοὺς καλλιτεχνικοὺς ἀγῶνας. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, οἱ ὅποιοι ἐνῶ εἶχεν τὴν δύναμιν νὰ μὴν ἀφομοιωθοῦν ὁπωσδήποτε πρὸς τὸ περιβάλλον, δὲν κατώρθωσαν ἕως νὰ τοῦ δώσουν τίποτε ἀπὸ τὸν ῥυθμὸν τῆς ζωῆς των, καὶ ἀπὸ τὸν ῥυθμὸν τῆς σκέψεώς των.

Καὶ μερικοὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας.

Ὁ κ. Θ. Ν. Συνοδινός, ἀρχισυντάκτης τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς ἀπάντησιν σειρᾶς ἄρθρων δημοσιευθέντων εἰς τοὺς «Καιροὺς» ἐναντίον τῆς δράσεως τοῦ Ὡδείου¹, ἔγραψε, περίπου, τὰς ἐξῆς θαυμασίας σκέψεις, ὑπεραμυνόμενος τοῦ κ. Γ. Νάζου.

... «Ἀλλὰ πρὸς τι νὰ ὁμιλῇ τις, ὅταν ὁμιλοῦν οἱ ἀριθμοί; Τὸ Ὡδεῖον σήμερον ἔχει πλεον τῶν ἑπτακοσίων μαθητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ φοιτῶσιν δωρεάν. Ἐξ ἄλλου, ἀφ' ὅτου ὁ κ. Γ. Νάζος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν, τὸ Ὡδεῖον ἀπέκτησε περιουσίαν κολοσιαίαν, ἐκ διαφόρων δωρεῶν».

Ἄρα τὸ Ὡδεῖον... εἶνε εἰς τὴν θέσιν του· λειτουργεῖ θαυμάσια· ἐκπληροῖ τὸν προορισμὸν του, θέλει νὰ εἰπῇ, κατὰ τὴν χαριτωμένην αὐτὴν λογικὴν του, ὁ κ. Θ. Ν. Συνοδινός.

Ὁ ἴδιος πάλιν κ. Θ. Ν. Συνοδινός, ἀπαντῶν διὰ τοῦ «Νουμᾶ»² εἰς τὸν κ. Μ. Βάρβογλην, χαρακτηρίσαντα αὐτὸν ὡς μὴ μουσικόν, κάμνει τὸν ἐξῆς ἀμίμητον, μοναδικὸν συλλογισμὸν:

¹ Ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Ριζοσπάτης» γνωστότατος μουσικός, ἐδημοσίευσεν σειρὰν ἄρθρων εἰς τοὺς «Καιροὺς», ἀναλύων τὸ ἔργον τοῦ Ὡδείου Ἀθηῶν καὶ ἀποδεικνύων αὐτὸ ἐντελῶς ἐσφαλμένον.

² «Νουμᾶς» ἀρ. 373.

« Ἡ μουσικὴ εἶνε τὸ ὥραϊον. Τὸ ὥραϊον εἶνε τὸ ἀληθές. Καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι, ὡς θ' ἀποδείξω, ἐντὸς τῆς ἀληθείας, ἄρα εἶμαι καὶ ἐντὸς τῆς μουσικῆς ».

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ ἀνωτέρω κύριος, ὁ γρονθοκοπούμενος τόσον ἀστεία μὲ τὴν στοιχειωδεστέραν λογικὴν, λέγεται καὶ εἶνε ἀρχισυντάκτης μιᾶς τῶν σοφωτέρων Ἑλληνικῶν Ἐφημερίδων!

Ὁ κ. Μ. Βάρβογλης, μουσικός καὶ φιλόλογος, γράφων εἰς τὸν «Νουμᾶ»¹ περὶ τοῦ Ὁδείου καὶ περὶ Ἑθνικῆς μουσικῆς, παρὰγγέλλει εἰς τοὺς μουσικοὺς μας νὰ μελετήσουν τοὺς νεωτέρους Ἑλλήνας φιλολόγους, ἂν θέλουν νὰ δημιουργήσουν ἀληθῆ ἑθνικὴν μουσικὴν. Θέλων δὲ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀδίκως κατηγορεῖται ὁ κ. Γ. Νάζος ὡς ἀμαθής, καὶ ὅτι ἡ πολεμικὴ ποῦ γίνεται εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐναντίον του, «γίνεται μόνο γιὰ τὸ πάπλωμα» κάμνει τὴν ἐξῆς βαρυσήμαντον σκέψιν: «Νομίζω πῶς εἶνε διευθυντὴς μὲ συνείδησιν καὶ πῶς ξέρεи τὴν τέχνην του καλὰ, γιὰτὶ ἀλλιώτικα θὰ ὤφειλε ἀπὸ καιρὸ ἤδη νὰ ἔχει παρκιτηθῇ καὶ ν' ἀφίση τὸ στάδιο στοὺς νέους».

Ὁ μουσικὸς κριτικὸς τῆς «Πατρίδος» γράφει τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ μίαν συναυλίαν τοῦ Ὁδείου, καὶ λέγει².

«Ὁ διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας κ. Μαρσίκ, ἔδειξε καὶ πάλιν τὴν δύναμιν ἣν ἔχει εἰς τὸ συνέχειν, ἀνοίγειν, κλείειν καὶ ἀπολύειν μίαν πολυὲς ὀρχήστραν».

¹ Νουμᾶς ἀρ. 372.

² «Πατρίς» 29 Ἰανουαρίου 1910.

Αὐτό, καὶ ὁ μὴ μουσικός, ἀλλὰ κάπως λογικὸς ἄνθρωπος, ἐννοεῖ πολὺ καλὰ ὅτι δὲν σημαίνει ἀπολύτως τίποτε.

Κλείει δὲ τὸ ἄρθρον τοῦ μὲ τὴν ἀκόλουθον περὶ τῶν ἐγγόρων ὀργάνων παρτήρησιν :

« Ἡ δοξαριὲς εἰς τὸ ἀνέκασμα καὶ κατέκασμα ὁμοιόχρονοι, ἀπόδειξις ὅτι ὁ κ. Μαρσίη εἶχε σημειώσει εὐφύεστατα τῆς ἀκοῦτες».

Ὁ μουσικὸς κριτικὸς τῆς «Πατρίδος» δὲν γνωρίζει, φαίνεται, ὅτι διὰ τὸ ὁμοιόχρονον τῶν δοξαριῶν, δὲν χρειάζεται εὐφύα, ἀλλὰ ἀπλῆ γνῶσις, ἀπαρχιτήτος διὰ τὸν μουσικόν, τοῦ μηχανισμοῦ τῶν ἐγγόρων ὀργάνων, καὶ ὅτι δὲν σημειώνονται ἢ ἀκοῦτες, ὅπως λέγει, ἀλλὰ οἱ δοξαριές (arcate).

Ἐνας, ὁ ὁποῖος ἐξαιρετικὸν ὅλως ῥόλον ἔπαιζεν ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ ἐτῶν, θεωρούμενος ὡς δυνατώτατος διηγηματογράφος καὶ σοβαρότατος κριτικὸς, ὁ κ. Ν. Ἐπισκοπόπουλος, ἔγραψεν εἰς τὸ «Ν. Ἀστὺ»¹, ἐξ ἀφορμῆς συναυλίας δοθείσης ὑπὸ τοῦ Ὠδείου, καθ' ἣν ἐξετελέσθησαν μόνον ἔργα Grieg καὶ Bach :

«Εἶνε καιρὸς πλέον ν' ἀκούσωμεν ὀλίγον Bach, ὀλίγον Grieg. Ἀς ἀφίσωμεν τοὺς χοροὺς τοῦ Σέν-Σάενς, καὶ τὴν Carmen· τὰ κροταλοῦντα καὶ λάμποντα αὐτὰ ἔργα τοῦ γαλλικοῦ repertoire, τὰ ὁποῖα εἶνε ἄξια νὰ παίζωνται εἰς πλατείας καὶ νὰ συνοδεύουν συνομιλίαις, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα δὲν συντελοῦν ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τὴν μόρφωσίν μας».

Προφανῶς ὁ κ. Ν. Ἐπισκοπόπουλος δὲν ἐδιάβασέ τι περὶ Σέν-Σάενς καὶ Bizet — διότι ἔτσι ἡσθάνετο

¹ «Ν. Ἀστὺ» Φεβρουάριος 1903.

μόνον καὶ ἔτσι ἔγραφε τὰς κριτικὰς του πάντοτε — ἢ ἂν ἐδιάβασε, τὸ ἐλησμονήσεν πῶς ἔπρεπε νὰ γράψῃ περὶ Σέν-Σάενς ὅτι εἶνε ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα μουσικὰ ταλάν, καὶ ὅτι ὁ συνθέτης τῆς θείας Carmen εἶνε μέγας.

Καὶ ὁ κριτικὸς αὐτός, ὁ ἀποκαλῶν τὴν Carmen «λάμπων καὶ κροταλοῦν ἔργον, ἄξιον μόνον νὰ συνοδεύῃ συνομιλίας» αἰσθάνεται, λέγει, τὴν ἀνάγκην πλέον ν' ἀκούσῃ... Bach !

Μ' ὅλα ταῦτα, ὁ καθημερινὸς καὶ ὁ περιοδικὸς τύπος ἐθεώρει πάντοτε ἐπιτυχίαν του μεγάλην τὴν δημοσίευσιν τῶν κριτικῶν αὐτῶν τοῦ κ. Ν. Ἐπισκοπούλου. Τὰ «Παναθηναῖα» μάλιστα τὸν εἶχαν καὶ εἰδικὸν ἐπὶ τῆς καλλιτεχνικῆς κινήσεως συνεργάτην. Εἰς μίαν λοιπὸν ἀπὸ τὰς κριτικὰς του ἐκείνας ὁμιλεῖ περὶ Beethoven καὶ Wagner ¹, καὶ λέγει : «Ὁ Beethoven εἰς μίαν του συμφωνίαν ἔδωκε φωνὴν καὶ ἐπρόσθεσε χῶρον καὶ ἤνωσε πρὸς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν τὴν ἀνθρωπίνην». Ὅμιλῶν δὲ περὶ τῆς γερμανικῆς μουσικῆς ἀποκαλεῖ αὐτὴν «στεῖραν καὶ παρθένον· περίσκεπτον καὶ ἄκαμπτον τὸ κάλλος».

Καὶ τελειώνει τὸ ἄρθρον του μὲ τὴν ἐξῆς μοναδικὴν καὶ ἀμίμητον παράγραφον : «Ἡ Γερμανία ἐορτάζει σήμερον ἕναν ἄνθρωπον (τὸν Wagner) ὁ ὁποῖος ἐξήντλησε τὴν μουσικὴν· ὅστις ἐβίασε τοὺς ἥχους· ὅστις ἐφόνευσε τὰς χορδὰς κάμνων αὐτὰς νὰ ἐκφράσουν τὸ ἀνέκφραστον· ἕναν ἄνθρωπον ὅστις τόσον ἦτο καταπληκτικὸς, ὥστε μετ' αὐτὸν ἐπηκολούθησε σιγὴ· μετ' αὐτὸν ἐπηκολούθησεν ἀποθάρρυνσις, ἀπόγνωσις, ὥστε μετ' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει πλέον ὁδὸς καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε».

¹ «Παναθηναῖα» Νοέμβριος 1903.

Καὶ ἐπειδὴ ἀνέφερα τὰ «Παναθηναϊκὰ», δὲν εἶνε ἴσως περιττὸν νὰ σημειώσω μίαν παρατήρησιν τοῦ διευθυντοῦ των κ. Κ. Μιχαηλίδου, τὴν ὁποίαν κάμνει περὶ τῆς φωνῆς τῆς κ. Μ. Μ., εἰς κριτικὴν τοῦ περὶ συνκυλίως δοθείσης ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἰδρύσεως τῆς «Μελοδραματικῆς Σχολῆς». Καὶ παρατηρεῖ ὁ κ. Μιχαηλίδης, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς Κας Μ. «κρύβει καὶ σβύνει εἰς τὰ βάθη τῆς ἑνὸς ἀνυπάρχοντος ὀξύτατος φθόγγου».

Δόξα εἰς τὸν διευθυντὴν τῶν «Παναθηναϊκῶν», ποῦ μαζὺ μὲ τόσας ἄλλας γνωστὰς καλλιτεχνικάς του ιδιότητας, ἔχει καὶ τὴν ξεχωριστὴν καὶ μοναδικὴν ἰκανότητα νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ διακρίνῃ ἀνυπάρχοντες ὀξύτατους φθόγγους, τοὺς ὁποίους ἀνυπάρχοντες φθόγγους, κρύβει μίᾳ φωνῇ, καὶ ὕστερα τοὺς σβύνει ἐπὶ τέλους, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ σοβαρώτατα ὁ κ. Κ. Μιχαηλίδης!

Καὶ διὰ νὰ τελειώσω τὴν ἐπιθεώρησιν αὐτὴν, ἀπαρίτητον νομίζω εἶνε νὰ τὴν συμπληρώσω μὲ τὴν φυσιογνωμίαν ἐνὸς κριτικοῦ, ὁ ὁποῖος, ὡς τοιοῦτος, πολλὰ στοιχεῖα θὰ παρουσιάσῃ δι' ἐκεῖνον ὅστις θ' ἀποφασίσῃ νὰ γράψῃ μελέτην ἐπὶ τοῦ θέματος: Πῶς σκέπτονται καὶ πῶς κρίνουν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες».

Ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος ἀναλύει εἰς τὰς «Ἀθήνας»¹ ἄρθρον τοῦ κ. Μ. Βάρβογλη περὶ τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν, δημοσιευθὲν εἰς τὸν «Νουμᾶν»². Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ ὁ κ. Βάρβογλης δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅσα τὸ περιοδικὸν «Κριτικὴ» ἔγραψεν ἄλλοτε ἐπικρίνας τὸ ἔργον τοῦ Ὡδείου, ὡς καὶ ὅσα τελευταίως

¹ Ἐφ. «Ἀθήναι» 27 Δεκεμβρίου 1909.

² «Νουμᾶς» ἀριθ. 372.

ἐδημοσιεύθησαν εἰς τοὺς «Καιροὺς» περὶ τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ «Ριζοσπάστου».

Ὁ κ. Ξενόπουλος ὅμως παρουσιάζει τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Βάρβογλη ὡς ἐξαιρετικὴν ὅλως κριτικὴν περὶ Ὡδείου, ἀφοῦ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς, ὡς λέγει, εἶνε ἡ εἰλικρίνεια, καὶ ἡ ἔλλειψις ἐμπικθείας. Καὶ λέγει ὁ χρονογράφος τῶν «Ἀθηνῶν».

«Μολονότι ἐκάη τὸ Παλάτι, ἤμποροῦμεν νὰ ὁμιλήσωμεν . . . διὰ τὸ Ὡδεῖον. Τὴν εὐκαιρίαν μᾶς δίδει ἓνα γράμμα, καθυπὸ μουσικὸν γράμμα, τὸ ὁποῖον ἔστειλεν ὁ κ. Μ. Βάρβογλης, νέος μουσικὸς ὑποθέτω, εἰς ἀπάντησιν ἄρθρου τοῦ κ. Συνοδινοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπερησπίσθη τὸ Ὡδεῖον ἐναντίον τῶν τελευταίων ἀδίκων ἐπιθέσεων».

Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον αὐτὸ τοῦ κ. Μ. Βάρβογλη ἐπαναλαμβάνει, ἐν πολλοῖς, ὅσα ἔγραψεν εἰς τοὺς «Καιροὺς» ὁ «Ριζοσπάστης» ἐναντίον τοῦ Ὡδείου. Καὶ ὁ κ. Ξενόπουλος τὰ ἐδιάβασε βεβαίως ἀφοῦ τὰ χαρακτηρισίζει ὡς «ἀδίκους ἐπιθέσεις». Πῶς ὅμως τότε δὲν ἀντιλαμβάνεται ὁ κριτικὸς τῶν «Ἀθηνῶν» τὸ μέγεθος τῆς ἀνακολουθείας τὴν ὁποίαν διαπράττει, φέρων ὡς πρότυπον εἰλικρινείας τὸ γράμμα ἐκεῖνο τοῦ κ. Μ. Βάρβογλη;

Εἰς τὸ «μουσικὸν αὐτὸ γράμμα» ἀναφέρει ὁ συγγραφεύς του ὅτι δὲν γνωρίζει οὔτε ἐξ ὕψους τὸν κ. Γ. Νάζον. Ὁ σχολιαστὴς του λοιπὸν συμπεραίνει ὅτι ἀφοῦ ὁ κ. Βάρβογλης δὲν γνωρίζει διόλου τὸν κ. Νάζον, σημαίνει πῶς ὅ,τι γράφει, τὸ γράφει ἀπὸ εἰλικρινὲς μόνον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μουσικὴν! Λιγιστάτον καὶ αὐτὸ . . . κατὰ τὸν κ. Ξενόπουλον πάντοτε.

Ἐν τέλει δέ, ἀφοῦ ὁ κριτικὸς μᾶς ἀναφέρει μίαν πρὸς μίαν ὅλας τὰς ἐλλείψεις, ἃς κατὰ τὸν κ. Βάρβογλη παρουσιάζει τὸ Ὡδεῖον—ὅτι δὲν ἔχει σχεδὸν

ὀρχήστραν· ὅτι ὅπως λειτουργεῖ, ἀδυνατεῖ νὰ μορφώσῃ μουσικοὺς ἐκλεκτοὺς· ὅτι ἡμέλησεν ἐντελῶς νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς καλλιτέρους Ἑλληνας μουσικοὺς· ὅτι δὲν γίνεται ἄλλο παρὰ νὰ σπουδάζεται τὸ πιάνο μόνον, ἀλλ' ὅτι προσρισμὸς ἐνὸς Ὁδείου δὲν εἶναι «νὰ βγάξῃ ζωντανὰς λαυτέρνας»¹ ἀφοῦ ἀναφέρει ὅλα αὐτά, καὶ τὰ ἐπιδοκιμάζει ὁ κ. Ξενόπουλος, συμπεραίνει ὅτι τὸ Ὁδεῖον... εἶνε εἰς τὴν θέσιν, ἀρχίζων τὴν τελευταίαν παράγραφον τοῦ χρονογραφήματός του μὲ τὴν φράσιν : «Τὸ καλὸν μας λοιπὸν Ὁδεῖον» κ.λ.π.

Πρὸς Θεοῦ, κ. Ξενόπουλε· ὅταν ἓνα Ὁδεῖον στερεῖται ὅλων ὅσα ὁ κ. Μ. Βάρβογλης ἀναφέρει, καὶ τὰ ὅποια ὑμεῖς ἐπιδοκιμάζετε, τότε τὸ Ὁδεῖον αὐτό, κατὰ τὴν στοιχειωδεστάτην λογικὴν, δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶνε «καλὸν» ὅπως τὸ χαρακτηρίζετε, ἀλλὰ πολὺ κακόν.

Νομίζω ὅτι εἶνε ἀρκετὰ αὐτὰ ὅπως λάβῃ κανεὶς καθαρὰν ἰδέαν τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον σκέπτονται καὶ κρίνουν οἱ ἐκπροσωποῦντες σήμερον πνευματικῶς τὴν Ἑλλάδα.

Ποῖος θὰ δώσῃ λοιπὸν τὸν ὁρθὸν ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ῥυθμὸν εἰς τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν σήμερον; Ποῖος θὰ μᾶς φωτίσῃ εἰς τὸ ἀντιμετώπισμα, ὅχι τῆς ψεύτικης ποῦ ζοῦμεν, ἀλλὰ τῆς πραγματικῆς καὶ ἀληθινῆς ζωῆς;

Ἐκεῖνοι ποῦ σκέπτονται καὶ αἰσθάνονται ἀληθινὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφέρονται καὶ δὲν ὁμιλοῦν ποτέ· ἢ ἐκεῖνοι ποῦ ἐνδιαφέρονται, ποῦ ὁμιλοῦν,

¹ Μ. Βάρβογλη «Μουσικὰς κουβέντας» Νουμᾶς ἀρ. 372. Δεκέμβριος 1909.

ἀλλὰ λέγουν ἀνοησίαι καὶ παρχολογίζονται εἰς βάρος μας ;

Οὐτε οἱ μὲν, οὐτε οἱ δέ, οὐτε κανεῖς.

Εἵμεθα «χωριὸ μὲ δίχως γέροντα». ὅπου ὁ καθεὶς λέγει ὅ,τι θέλει· κάμνει ὅ,τι θέλει· γράφει ὅ,τι τοῦ φανῇ, καὶ δὲν κρίσθαι τὴν ὑποχρέωσιν—ἄφου ἔτσι ἔμαθε—νὰ δώσῃ οἶονδ' ἥποτε λόγον εἰς κανένα.

Ἰδοὺ τὰ μωρολογήματα τοῦ διαρκῶς γράφονται περὶ μουσικῆς εἰς τὸν τόπον αὐτόν, μ' ὅλον τὸν ἄερα σοβαρᾶς κριτικῆς.

Εἰς ποῖον μέρος τοῦ κόσμου, διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἦτο δυνατόν ποτὲ καὶ νὰ φαντασθῇ κανεῖς ὅτι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ γραφοῦν τόσον ἀστείαι, τόσον παιδαριώδεις ἀλλὰ καὶ τόσον πρωτάκουστοι εἰς παρχολογισμὸν σκέψεις περὶ τῶν μουσικῶν μας πραγμάτων, ὅχι πλεόν ἀπὸ ἀναγνωρισμένους φιλολόγους, ἀπὸ ἀρχισυντάκτας ἐφημερίδων καὶ διευθυντὰς καλλιτεχνικῶν περιοδικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἀκόμη πρωτόπειρον ρεπόρτερ ;

Εἰς ποῖαν χώραν, παρὰ εἰς τὸν θαυμασίον αὐτόν τόπον, θ' ἀφίνετο ἐντελῶς ἐλεύθερον ἓνα σωμκτεῖον νὰ ἐκπληροῖ, μόνον ὁπόταν θέλῃ τοὺς ὅρους ἐνὸς κληροδοτήματος, ἢ καὶ ν' ἀθετῇ ἀκόμη αὐτούς, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης τὴν ὁποῖαν οἱ σκοποὶ καὶ αἱ βλέψεις τοῦ τοῦ ὑπαγορεύουν ;

Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἄλλου, τὴν καταγγελλίαν ἐνὸς σωμκτείου ὅτι ἀπέκρυψεν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον δεκαετίαν ἓνα κληροδότημα—ὅπως καταγγέλλθη διὰ τοῦ τύπου τὸ Ὡδεῖον Ἀθηνῶν—θὰ ἤκουε μὲ τὴν ἀπάθειαν ὀλόκληρος ἡ κοινωνία· θὰ ἤκουε μὲ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὸ ἐπίσημον ἀκόμη Κράτος, καὶ δὲν θὰ ἠσθάνετο τὴν στοιχειώδη ὑποχρέωσιν νὰ ζητήσῃ λόγον διὰ μίαν τόσον αὐθαίρετον καὶ παράνομον πράξιν ;

Ποῦ ἄλλοῦ παρὰ ἐδῶ καὶ μόνον.

Εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ὅπου τὸ κάθε τί ζῇ καὶ κινεῖται μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν πραγμάτων ποῦ δὲν ἔχουν ὀρισμένην ἀρχὴν καὶ ὀρισμένην κατεύθυνσιν.

Οἱ ἰδιαιτέροι λοιπόν, ὡς βλέπομεν ὅροι, οἱ ἀπαράιτητοι διὰ τὴν ὑπαρξίν ἀλλὰ καὶ ἀσφαλῆ πρόσδον ἐνὸς σοβαρῶς καλλιτεχνικοῦ ἔργου, λείπουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν τόπον μας.

Δὲν μοῦ φαίνεται ὡς ἐκ τούτου περίεργον καὶ ἀνεξήγητον σήμερον, πῶς εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν ἔχομεν Θεάτρον· δὲν ἔχομεν Ὀρχηστρικὴν ἐταιρίαν· δὲν ἔχομεν Μελοδράμα· δὲν ἔχομεν σωματεῖον χορωδίας· δὲν ἔχομεν τοῦλάχιστον μίαν banda τῆς προκοπῆς· πῶς δὲν ἔχομεν τέλος ᾠδεῖον πληροῦν τοὺς ὅρους Ἐθνικοῦ ἰδρύματος.

Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν μὲ ἐκπλήττει.

Ἡρέμως ἐξετάζων καὶ μελετῶν κανεῖς ἕνα πρὸς ἕνα ὅσα καλλιτεχνικῶς συνετελέσθησαν μέχρι σήμερον, καὶ ψυχολογῶν τὴν πηγὴν καὶ τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐργασίας, ἄγεται ἀσφαλῶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τίποτε δὲν ἔπρεπε, καὶ τίποτε δὲν ἤμποροῦσε νὰ εἶνε διαφορετικόν, ἀπὸ ὅ,τι ἀκριβῶς εἶνε σήμερον.

Εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος καθρεφτίζεται καθαρώτατον τὸ αἶσθημα καὶ ἡ σκέψις— καθρεφτίζεται τὸ πνεῦμα — τοῦ συγχρόνου Ἑλλήνου.

Ἄν αὔριον αἰσθανθῶμεν τὸ προμήνυμα τῆς ζωῆς ποῦ θὰ γεννήσῃ ἕνα εὐγενὲς ἰδανικόν, δὲν τὸ γνωρίζω.

Σήμερον ἔμως, ἀσφαλῶς ὄχι.

Τὸ ὥραϊον ὄνειρον τῶν ἐκλεκτῶν καὶ σπανίων σκέψεων, μοῦ δίδει τὴν ἐντύπωσιν τῶν προῶρων ἀνθήσεων, ποῦ φέρουν μαζὶ καὶ τὸν θοῆνον τοῦ μοιραίου μαρμασμοῦ.

